

Sosyal Adalet

23 Nisan 1963 Salı

Haftalık Siyasî Gazete

Yıl 1, Sayı 6 Fiyatı 1 Lira

Meclis grevde mi ?

23 Nisan 1920 - 23 Nisan 1963

**Tam 42 yıl
geçti, hâlâ
kurtuluş
arıyoruz**

**17 Nisan günü yurttta yükselen ses
Köy Enstitülerini açınız**

"Açlık Haftası,,nın içyüzü

Böyle maarifçi istemiyoruz

Amasya Okuma—Yazma okulunda Er öğretmen olarak vatani görevini yapan Hasan Arslan bir yazı göndermiş. Yazıyı tanımak için birlikte zarfladığı mektubun da «Er öğretmenliğin bütün meşakkatlarını bu müessesenin içinde izleyen bir şahıs olarak dile getirmeğe çalıştım. İstiyorum ki tüm vatan daşlar duysun bu gerçekleri. İstiyorum ki selâhiyetli bazı kişilerle yaptıkları kötü davranışları herkes duysun öğretilsin. Duysun da maarif misin durumuna ağılasın» diyor. Hasan Arslan'ın kısıtlanmış yazısı aşağıda:

Gazetede okumuştum geçenlerde. Miting öncesi ziyarete gittim. Öğretmenler İsmet Paşa'nın. Dertlerini dökmüşler Paşa'ya. İlgisizliğinden söz etmişler Maarifin. Paşa Öğretmenlere «Size arslan gibi bir Profesör verdim» demiş. Öğretmenler de «Bize arslan gibi Profesör değil, Arslan gibi Maarifci lazım» demişler. Ağızlarına sağlık. Ne de doğru söylemişler, öğretmenler.

Doğru değil mi a dostlar, yan gelip yatmaktan başka ne gördüğü var sanki bizim Maarif teşkilâtının.

Okuldan çıkar çıkmaz biz asil öğretmenleri Er olarak aldılar silah altına. Biz bunu memleketin selâmeti dedik, katlanmağa çalıştık bütün dertlerine. Bakıma muhtaç analarımız, babalarımız, kardeşlerimiz, karılarımız, hatta ihtiyar ninelerimiz aç kaldılar. Sefil duruma düştüler. Avuç açtılar ellere. İnanmadılar, inanmıyorlar da bizim maasız olduğumuza. Ekmek, gaz, tuz parası istiyorlar bizden.»

Öğretmenlikten çok «Çilekçilik» ünvanı yarışır oldu bizlere. Evi düşündük. Köydeki borçları düşündük. Hatta, kimsesi olmayan bazıları köy muhtarına emanet ettiği karısını düşündü, düşünüyordu da. Açık feran dinlemezmiş. Siz de bilirsiniz bunu. Aç kalan anamızın, bacılarımızın namusu bir taraftan, karılarımızın namusu

bir taraftan.

Şartlar bu iken küsmedik yine de vatanımıza. Ona iyi iyi kişiler yetiştirmek için burada da devam ettik çabalarımıza. Öğretmeniz biz... Memleket yaratan fabrika. Pire için yorgan yakan aşıklık insanlardan değiliz. Askeriz... eriz biz burada. Amma, Askeriye «Ersin» demiyor «Öğretmensin, kıymetlisin. Vazifene burada da devam et» diyor. Eldeki imkânları «al» diyor öğretmenlere, askeriye. Teselli ediyorlar. elimizden tutuyorlar. Fazlasıyla kolluyor askeriye ER ÖĞRETMEN'leri.

Canım dostlarım, Maarif ne yapıyor sorun? Hangi yaranıza devâ olmaya çalışıyor? Bir misâl vereyim konu ile ilgili. Efendim, geçenlerde gönülümüzü almağa bizlerle hasbihâl etmeğe gelmiş güya bizim ilin Millî Eğitim Müdürü. Geldiğini haber verdiler. Şaşırдық. Bunca zamandır özlemine duyduğumuz kişiler yeni arıyorlardı bizi. Dolu dolu oldu gözlerimiz sevinçten. Ziyaretçisi gelmişti ER ÖĞRETMEN'lerin. Bir yıldır beklenen ziyaretçi. Toplanıp beklemeğe başladık müdür beyi. Geldi yanımıza hiç gülmeyen yüzle. Konuşmağa başladı. Şuradan şurayı ziyaret için yeni fırsat bulmuş zavallı. Konuşmak için zorluk çektiği her halinden belli oluyordu. «Geç de olsa sizi görmek, siz meslektaşlarımızla konuşmak, çok bahtiyar etti beni» dedikten sonra, yıllar yılı kulağımızı aşın dıran, öğretmenlikle ilgili lâflar. Anlaşıldı canım anlaşıldı, çekimeğe gelmiş bizimle meğer. Gittikçe alevlendi. Alevlendikçe de başladı öğretmenlere hakarete, «Çok şumardı öğretmenler. Sokaklara düştüler utanmadan.

Neymiş efendim, sokaklarda haklarını arıyorlarmış. Bu mu öğretmenlik anlayışı? Bu mu demokrasi?? Bunlar demokrasiyi yanlış anlamışlar kardeşim. Güya maasları yetmiyormuş. Den üç lira yevmiye ile çalışan çok işçi gördüm» dedikten sonra

mevzuyu biz Er Öğretmen'le re çevirdi. Senki aylardan beri bizim çalışmalarımızı takip etmiş bir şahıs gibi: «Randımanlı bir çalışma yapmıyorsunuz. Eğer memnun değilseniz buradan, Komutanınıza söyleyeyim sürgün etsin sizi eğitim kitalarına» buyurdular. Biz çilekçiler Öğretmenlerin maddi, manevi çöküntüsü azmış gibi, bir de kendi mesleğimizden olan adam kurşun atarcasına çektiğimizi yakışık almıyor doğrusu. Teselli edeceğimiz ümidiyle karşıladığımız diletiğimiz maarifçi böyle mi olmalı Allah aşkına «dostlarımız? Bu mu büyüklük? Bu mu özlünen kişi? Yalnız bunlarla yetince.. Çocuk kan dırır gibi, asker olan bizlere —memurlukla alâkası kesilenlere» bundan böyle her zaman geleceğimize buraya. Sicil tutacağımsızın hakkınız da. Gülmekle yetindik tabii bu asılsız tehdide.

Ey Maarifin (M) sinden, idareciliğin (İ) sinden anlamayan adamı.. Senin «Demokrasiyi yanlış anlamışlar» dediğin öğretmen, demokrasiyi anlayan, anlatmağa, kök leştirmeğe çalışan kimsedir. Bunu böyle bilmen lazım. Kimden aldın böyle konuşma selâhiyetini. O hem demokrasiyi benim gibi değil, gerçek manasıyla öğrenmiştir. Memleketleri memleket yapan, demokrasiyi genç — ihtiyar demeden herkese gerçek cephesi ile öğretmeye çalışan, onu koruyan yegâne şahıs önce öğretmendir. Sonra sen ve benim gibilerin ünutup, perişan etmiş olduğunuz Er Öğretmenler dediğin gibi randımanlı bir çalışmayı asla yapmamıştır. O bütün dertlerin derse girenken bir padesü gibi kapının dışına bırakıp, giriyor dersanesine.

Kuzum, kime sicil verecekmış müdür bey? Bizimle ilgili neymiş onun? Hem ilgisiz olsa bile elli — altmış yaşındaki bir Maarifin adamı bilmiyormu ki, öğretmen sicil için çalışan şahıs değildir. Eğer öğretmen sokağa çıkıp, hakkını istiyorsa kabahatli o mu, yoksa senin gibi eski kafayla ancak lâf ebeliği yapabilen maarifçiler de mi?.. Esen kalınız efendim.

HASAN ARSLAN
Öğretmen — Amasya

Acı fakat gerçek

Her zaman olduğu gibi Anadolu'nun dertlerini topluma yansıtmaya görevini öğretmenler yerine getiriyor. Fakir halkımızla, değişik bölgelerdeki halkımızla en yakın temasları olan gerçek halkçı öğretmenlerin kalemin den toplumumuz çok şey öğrendi. Bu usanzmaz cabanın örnekleri Sosyal Adalet'te de geliyor. Aşağıdaki mektup Nazmiye'nin bir köyünde öğretmenlik yapan Ali Dağde viren'den geliyor.

Yıllardan beri millî gelirden nasipsiz kalıp ayağına lâstik alamıyan, ilâç verine üfürük yutan, Orta—Çağ mi sali meskenini hayvanlarıyla paylaşan, okulsuzluktan kara cahil olup mahkemede tercümanlık konusan, füzâ çağın da çıra ile avdınlanan bedbahtların dertlerini duyurarak, demokratik nizam altın da sosyal adalete hizmet etmek için çıkışınız bizleri de sevindirmiştir. Bu hizmete atılmanız, Anayasa teminatının beyaz kâğıt üstünde iş sahasına döküleceğinin delilidir.

Anayasanın 14. maddesinde «Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir» denilmektedir. Toprak babalarımızın emrinde yarıcı vatandaşın kişi hürriyeti nerede kalıyor? Ya ricinin viedanı kendi içinde, idaresi ağanın elinde olmuyor mu? Dümeni çeviren kaptan gibi, yarıcı fertlerin yuları ağanın eline geçmiyor mu?

Sosyal yaralar, toplumda utanç verici fiillere yol açıyor. Bir karış toprağı olma-

yan insanlar, sürüne sürüne ölmektense bir mayın tarlasında veya bir hapishane hücrelerinde ölmeyi tercih ediyor. Bunun içindir ki ya kaçakçılık ya hırsızlık veya yalancı şahitlik yapıyor.

Şahsî menfaat ve çıkarları için; her müsbet fikre, hak isteyen sese, kurbanlarını Orta—Çağ'da verip bugün kanunlarla teminat altına alınan «sosyal adalet ve hukuk devleti» ilkelerine; perde çekerek, «komünistlik» karalaması ile tarihin akışını, hak isteyen sesin yönünü değiştireceklerine inananlar kendilerini aldatıyorlar.

Şurası gerçektir ki; memleketimizde birbirleriyle mukayese edilemeyecek derecede zümreler vardır. Mesut bir zümre ki sayıları azdır. Bu zümrede hayat kaygısı, ekmek derdi, ihtiyarlık endişesi gibi hepimizin derdi onların aklının kögesinden bile geçmemektedir. Bir sınıf daha vardır ki toprak basandır, mahalle milyonerleridir ve nüfuz sahibidir. Onun da karnı toktur. Karnı aç olanları o da hatırlamaz. Bir diğer sınıf daha vardır, ilkel yaşayışlı büyük köylü ve işçi sınıfı. Bu sınıflar daha da genişletilebilir. Bu sınıfların yanında gerçeği anlamış ideal sahibi kuvvetler vardır.

Taşkın su üstünde köprü olmadığından köylü kadın ve erkek, eteklerini topiyarak suyu geçip, gidip—geliyor. Suyu her girişinde de «Ya Hızır imdadına yetiş» diye hıza başvuruyor. Kimsenin boğulmadığı suları kut sal kabul ediyor ve orada kurban kesiyor. Tabiat afetleri karşısında elini, kolunu bağlayarak, hıza sığınan insanları düşünün, devletten yardım görmeyip kendi kaderine ve kendi yağında kavrulmaya terk edilen insanların halini düşünün.

Ama hakikat o derece arsız bir tohumdur ki, tabiat ondan toprağını yağmurunu ve güneşini esirgese dahi, kuru taşlara konan aç—susuz kuşların gözyaşları ve gübresiyle o taşta yine bitecek, her aşık gibi o da hasretlerini acı çileleriyle selâm lıyacak ve zafere ulaşacaktır. Bu gerçekleri tarih ispatlamış ve kanunlarımız da bunu teminat altına almıştır.

Ali DAĞDEVİREN

ULUSAL KURTULUŞLARIN BASLADIGI GÜN

SOSYAL ADALET

ULUSAL bayramlarımızın en büyüğünü kutluyoruz: Yeni Türkiye Devleti 43 yıl önce bugün kuruldu. 23 Nisan'a «Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı» diyoruz. Biz 23 Nisan'a «Ulusal Egemenlik ve Ulusal Kurtuluşlar Bayramı» adı verilmesini isterdik.

Gerçekten de 23 Nisan 1920, Ulusal sınırlarımızı aşan bir oluşum başlangıç tarihidir. Türkiye Millet Meclisi Hükümetinin kuruluşu, Sultanî hükümet biçiminden, Halk iradesine dayanan ulusal devlet ve hükümet biçimine bir geçiş, olagan bir iç politika olayı değildir. Ona bu gözle bakanlar Kurtuluş savaşımızın evrensel değerini kavramamışlardır. Kaldı ki, 23 Nisan'a bir iç mesele gözü ile bakıl- sa da, onu yalnız bir politik olay olarak değerlendirmek, gerçeklere aykırı düşer. Çünkü 23 Nisan bir biçim değişikliği değil, bir öz değişikliğidir. 23 Nisanı hazırlayan olaylar hatırlanırsa, bunun Halktan gelen aşağıdan yukarı bir hareket olduğu ve tarihimizde ilk defa yurtsever aydınlarla halkın elele verdiği ortaya çıkar.

FAKAT 23 Nisan 1920 nin insanlık tarihi bakımından taşıdığı büyük değer, sömürgeci devletlerin kurduğu baskı ve ezgi düzenini altüst edecek bir oluşum, ilk adımı olmasında gizlidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, emperyalizme karşı savaşan bir yarı sömürge halkının kurduğu ilk ulusal devlettir. Kurtuluş Savaşımız da, emperyalizme karşı açılan, ve insanlık tarihinin şüphesiz dönüm noktalarından birini teşkil eden, zincirleme kurtuluş savaşlarının birincisidir.

Bizim Kurtuluş Savaşımıza gelene kadar, ulusal direnişler ya bir «vasal» ıktan kopma, ya da despot bir kralı devirme biçimindeki politik amaçlı ve her halde kapitalist sistemin mantığı içinde kalan, asla ona karşı geliş karakteri taşımayan, hareketler olmaktan ileri gitmemiştir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin evrensel bir karakter kazandığını, sömürgeciliğin tasfiyesini amaç bilen, Halktan gelme, Hakların yürüttüğü bir savaş biçimini alması için, 23 Nisan 1920'yi beklemek gerekmiştir. Bu elbette bir tesadüf eseri değildir Osmanlı devletinin enaz yüzelli yıldır bir yarı—sömürge durumuna düşmüş olması, emperyalist kuvvetler hesabına sürüklendiğimiz birinci dünya savaşından yenik çıkmamız, büsbütün yok olmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunmamız gibi olaylar, ulus olarak varlığımızı korumak, ulusal bağımsızlığa kavuşmak konusunda halkımızı bilince kavuşturmuştur. Ve bütün bu oluşlar emperyalizm zincirinin Türkiyeden geçen halkasını hemen kopacak kadar zayıflatmıştır. Ama ne olursa olsun bu halkayı ilk koparmanın ve birbirini izleyen öteki kopuşlara yol açmanın, paha biçilmez şerefi, Türk halkına ve onun ölümsüz Başkumandanı Gazi Mustafa Kemale, büyük Atatürk'e ve «Kuvayı Milliyeci» aydınlar kadrosuna aittir.

GERÇEKTEN de Ulusal Kurtuluş Savaşımızın yöneticileri, işin tâ başından beri politik amaçların ötesinde ekonomik sosyal ve kültürel amaçlar gütmüşler, toplumun temel yapısını değiştirmek kararı ile hareket etmişlerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ana yurdu düşman işgalinden kurtarmak, Misakı Milli sınırları içinde ulusal bağımsızlığa kavuşmak için savaşırken, aynı zamanda yeni devletin bir halk devleti olduğunu ve bu niteliği ile toplumun temel yapısında köklü dönüşümlere girişileceğini açıklıyor ve Ulusal Kurtuluş Savaşımızın belirli bir sisteme karşı yürütüldüğünü, evrensel karakterde olduğunu kuvvetle belirtiyordu. Birinci Büyük Millet Meclisinin 2 Kasım 1920 günlü bildirisinden alınmış aşağıdaki satırlar bunu açıkça ortaya koymaktadır:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milli hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin ahdiyle teşekkül etmiştir. Bi-

naenaleyh hayat ve istiklâlini yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hakimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasil olacağı kanaatinde dir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklâline kasteden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzüne karşı müdafaa ve bu maksada münafi hareket edenleri tedip azmiyle müessese bir orduya sahiptir.. Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın ötedenberi maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vesait ve teşkilât ile kaldırarak, yerine refah ve saadet ikame etmeyi başlıca hedef bilir. Binaenaleyh Toprak, Maarif, Adliye, Maliye, İktisat ve evkaf işlerinde ve diğer mesailde ictimal uhuvvet ve teavünü (sosyal kardeşlik ve yardımlaşmayı) hakim kılarak, halkın ihtiyacatına göre, teceddüdat (yenilikler) ve tesisatı vücade getirmeye çalışacaktır.»

BERİ yandan halkımız da ilk defa kendisi için dövüştüğünü duyarak savaşmakta idi. Düşman ordularının gerisinde bir başka düşmana, yüzyıllardır kanını emen bir görünmez düşmana, bir sisteme, sömürgecülüğe, sömürgeciliğe karşı savaşmış halkımız seziniyordu. Atatürk aşağıya aldığımız şu sözlerle, halkın bu sezgisine tercüman olmuştur:

«Biz hayatını, istiklâlini korumak için çalışan erbabı sayız (emekçileriz), zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız!.. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını sayden muarra geçirmek isteyen (çalışmadan yaşamak isteyen) insanların bizim heyeti ictimalyemiz içersinde yeri yoktur, hakkı yoktur! Halkçılık, nizamı ictimaisini sayine (emeğine), hukukuna istinat ettirmek isteyen bir mesleki ictimaidir... Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyeti milliyeye mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız.»

KURTULUŞ savaşımız insanlık tarihinde yeni bir yaprak açmıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın dünya ölçüsündeki etkilerini ve sömürge halkları için taşıdığı büyük değeri, hayret edilecek bir uzakgörülükle, Atatürk zaferden hemen sonra, 1 Eylül 1924'de, Dumlupınar Mehmetçik anıtı önündeki konuşmasında şöyle belirtmişti:

«Tarihimiz bir çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada ihraz ettiği zafer kadar netice-i kat'iyeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekte kat'i tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyoruz.»

ATATÜRK'ün: «Cihan tarihine yeni cereyan vermekte» sözleri ile, sömürge halklarının bugün şahit olduğumuz zincirleme kurtuluş hareketlerini kastettiği şüphesizdir. Yalnız şu da var ki, 23 Nisanın 43 üncü yıl dönümünde, köylüsü ve kentlisi ile emekçi halkımız «ötedenberi maruz bulunduğu sefalet» ve echalet içinde yaşamaya devam ettiğine göre, başka halklara ışık tutan ve onun kanı ile kazanılan Kurtuluş Savaşı, halkımıza beklediği hayat şartlarını getirmemiştir. Toplumumuzun temel yapısında bir nitelik değişikliği, hiç değilse bizi tam bağımsızlığa kavuşturacak yönde bir nitelik değişikliği olmamıştır. Şu halde Kurtuluş Savaşımız Birinci Büyük Millet Meclisinin yukarıki bildiride belirtilen amaçlarına kavuşmamıştır. Kurtuluş yolunu yeniden aradığımız şu günlerde bunun nedenlerini, ilk çizilen yoldan niçin, nasıl ayrıldığımızı, bilimsel değerinde incelemelerle bir an önce ortaya koymamız gerekiyor.

Biz vatandaş değil miyiz?

Geçen hafta Boğazın kuytu bir vadisinde gene gecekondular yıkıldı. Gecekondular Vilâyete Belediye'ye başvurular. Fakat kimseye dertlerini anlatamadılar. Yıkımın ölçüsünü, sebebini de bilen yok. Oğulları askerde hasta analar, kocaları vatan hizmetinde gelinler sokakta kaldı.

Etiler'deki modern, çok katlı blok apartmanları geçip, bir hayli yürüdüktan sonra Boğaza bakan kuytu bir vâdide gecekondularla karşılaştık.

Geçen hafta çocuk—çocuk Vilâyete'yü yürüten gecekonduların sakinleri oturuyordu; gecekondularını yıkılınca Hisar surlarından kopmuşlar, devlet kapısına yürümüşlerdi, hak için, vatandaşlık hakkı, insanlık hakkı için!..

İlk rastladığımız gecekonducu bahçesini çapalıyordu. Biraz ürkek selâmladı bizi, merhabalaştık:

— Burada gecekondular yıkılmış, dertlerinizi öğrenmeğe geldik.

— Sağolun! Dert bir değil ki... İsmim Ruşen Ecevit. Beş çocuk babasıyım. 350 lira aylıkta kolejde çalışıyorum.

Komşular da toplanıyordu çevremizde yavaş yavaş.

— Evimi yıktılar, yatacak

yerimiz yok, diye konuştu biri, komşular sağ olsun, onlarda kalıyor.

Kasım Yılmaz diye tanıttı bir diğeri kendini. Kaya gibi, mert bir gençti. O konuşurken saygıyla dinliyorlardı:

— Benim evimi yıkmadılar. 27 Mayıs'tan önce yapmıştım. Gelip sadece elimle diktiğim çam ve kavak ağaçlarını söktüler. Halbuki bunlar gölge verecekti bahçeme, memleketin malı olacaktı. Burası kayalık, toprağını da uzaklardan taşımıştım. Bir de ağaçlandırmadan bahsediler. Bizim burada suyumuz yok, elektriğimiz yok, yolumuz yok. Çocuklar çamurdan okula bile gidemiyor. Kimse ilgilenmiyor bizimle. İlgiden vaz geçtik, bize zararları dokunmasın, yeter!

İşte makbuzum, bahçe için vergi de ödedim, kâr etmedi. Söktüler hepsini. Biz buraya geldiysek, keyfimiz için gelmedik. Köyümüzde geçinemedik de gelmek zorunda kaldık. Meselâ benim dokuz kardeşim var. Toprağımız yetmiyor.

Bizi tekrar köyümüze göndermeği düşünüyorlarmış. Beylerin, beyefendilerin rahatını bozuyormuşuz İstanbul'da. Olmaz öyle şey. Askerlik yaparken vatandaş sayılıyoryuz da şimdi vatandaş değil miyiz?

Etraftakiler hep destekliyorlardı onu, bize de «Yazın bunları, yazın!» diyorlardı.

Yıkılan evleri görmeğe götürdüler bizi.

— Oğul, dedi yolda yağlı bir kadın, burası turistik bölge miymiş, neymiş? Manzarayı bozuyormuşuz. Bak, belediyenin kamyonları bu raya çöp boşaltıyor, iyi bak da unutm! Hele yaz olsun, karasinekten geçilmez. Halbuki rahatsızlık veren bizmişiz.

Yıkılan gecekondulara var dığımızda tekmi vermiş gibi birer birer yanımızla geldiler. Hüseyin Aydın:

— Geldiler, kulübemizi yıktılar, çok sert davrandılar, dedi, ne malzeme kaldı, ne de eşya! Biriketleri kurta ralam, dedik, moloz yığın! 600 kiremitten 33 tane kurtarabildim.

— Ahmet Aydın'ın ailesiyim, diye söze karıştı bir diğeri, kocam askerde, çocuklarla açıkta kaldık. Kocamın kardeşi Ali de asker. Onunkiler de açıkta.. Bereket versin, komşular imdadımıza yetişti.

Mustafa Gürdoğan'ın derdi de aynı:

— İşçiyim, ayda elime 300 lira geçmez. Ailem ve iki çocuğum var. Onlar da açıkta.

Halil Öztürk'ün beş çocuğu var, yedi boğaz besliyor; o da açıkta.

Bayram Çayıroğlu askerde, anası hasta, gecekonduda.. İnanmamışlar hastalığına yıkıcılar, «Numara yapıyor» demişler, vurmışlar kazmayı. Yaralanınca ana, korkmuşlar, cipe koydukları gibi İstinye Hastanesi'ne götürmüşler. Gelgelelim hasta nede bakan yok, «Zaten orada hep hakaret görüyoruz, kovuluyoruz» diyorlar hep birden. Kuledibi'ne götürmüşler anayı, «hastanede ya tak yok» demişler, geri getirmişler.

— İki yavrum var, işsizim, diyor Bayram Coşkun, komşuların yardımıyla geçiyoruz şimdilik.

Yıkılmışlar, onun gecekondusunu da yıkmışlar..

Hepsi, hepsi aynı soruyu sordular:

— Bizim evler neden yıktırıldı? Belediyenin ne çıkarı var bizim sokakta kalmamızda?

Dert, dert, dert. Evi yıktırılarda da, yıktırılmayanda da. Huzur yok burada, gözlerden uzak en kuytu vâdiye bir huzursuzlukta çökmüş.

— Ağabey, 12 gün sonra yine gelecektim, yıkacaklarımı, diyor çocuklar. Sonra büyükler tamamlıyor:

— İnkılâp oldu, bize karşı kimsenin davranışı değişmedi. Memurlar yine eski memurlar, tutumları hep aynı.

— Şu mezarlıkta yatan ölümlerin bile rahat yerleri var, bize bir evlek toprak çok görüyor.

—Ankara'ya tel çektik, cevap yok. Vali'ye gittik. «Nümayiş mi yapıyorsunuz?» dedi. Gazetecileri çağırarak, hiçbirini gelmedi. Bilinen şeylermiş bunları! «Anayasa, anayasa» diyorlar, nerede o? Biz beyaz oyu bu hallere düşmek için mi verdik?

Herbiri birer cümle ekliyordu. Bir genç kız atıldı:

— Yazın bunları! Yine gelin!

İstekler ardarda:

— Avukat isteriz! Kavel işçilerine uzatınız yardım elini bize de uzatın! Biz İşçi Partili gençlerdik. Belediye'ye Vilâyete dert anlatamayanlar Partimize gelmişlerdi. Bizde olup biteni yerinde görmek bir yararımız olursa el uzatmağa gittik. Görüşmelerimizi yazmak, bunları kamu oyuna duyurmak onlara bu yolla toplumun desteğini kazanmak istedik.

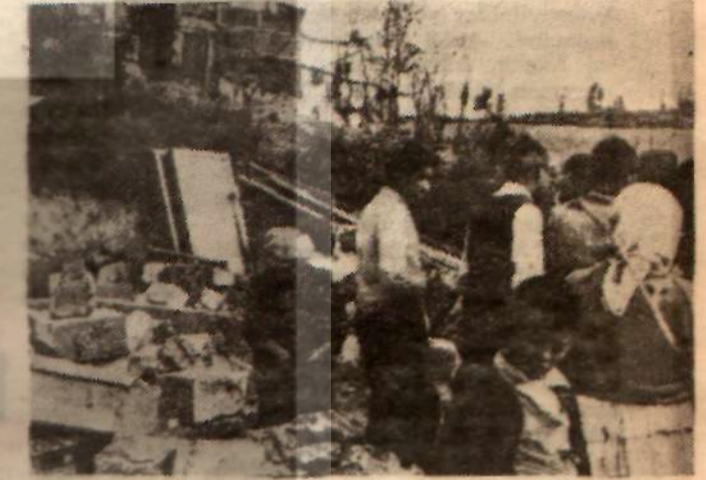
Can yoldaşı, kardeş gibi ayrıldık yanlarımızdan, kırk yıllık dost gibi.

Vâdiden ayrılırken hâlâ sesler geliyordu:

— Yazın, yine gelin, yazın bunları..

Etilerden gelen geniş asfalt yollar daralır, ve Boğaza bakan tepelerden aşağı inerken patikalasır. Ve yol suz, susuz ve medeni imkânlardan mahrum gecekondular mahallesine varılır. Yıkılan gecekondular aşağıda

İşte, bir emirle yıkılan yuvalarının sağlam kalan malzemesinin toplamağa çalışanlar. Şimdilik konu komşuda konuk olarak kalan bu insanlar ilerde başlarını sokacakları bir çatı yapmak için çalışacaklar

İşin garibi şu: bir gecekonduyu yıkılıyor ve kapı komşu gecekondununun kılına dokunulmuyor. Yıkımda sebep nedir ölçü nedir kimse bilmiyor. İşte böyle bir gecekonduyu ve ondan arta kalan: soba, karyola

Çocuklar... Gecekonduların neşesi, ümidli onlar. Şimdi yüzler asık yatacakları çatı altı, kimbilir hangi komşunun merhametli ve sıcak gecekondusu. Fakat insanın kendi evi kendi çatısı gib olur mu?

Bir küçük gecekonduyu — ... hele sizler—

Arta kalanları arıyor — İş başa düştü —

Köy Enstitülerinin

Köy Enstitülerinin kuruluşu, kapatıldığından bu yana geçen her yıl sadece bu kurumla doğrudan doğruya ilgilenmiş, onun bir mensubu olmuş kimseler arasında kutlanırdı. Hele karanlık günlerde 17 Nisan, 3 — 5 Köy Enstitülünün bir araya gelerek adeta gizliiden gizliye kutladıkları bir gündü. Bu yıl ilk defa bu çekingenlik ortadan kayboldu. Atatürkçüler, emekten ve köylüden yana aydınlar 17 Nisana cesaretle sahip çıktılar. Bu konuda gene gençliğin öncülüğü gerekti. Ve gençlik bu görevini çıkarılmak istenen engellere rağmen yerine getirdi. Gençlerin sessiz yürüyüşlerini Ankara, İstanbul ve İzmirde yapılan toplantılar izledi. Sosyal Adalet her üç şehirde bu toplantılara özel muhabirleriyle katıldı.

Ankara'da

17 Nisan günü öğleden sonra Dil Tarih — Coğrafya Fakültesinin toplantı salonu ağzına kadar dolmuştu. Ankara ve dolaylılarından gelen pek çok öğretmen Köy Enstitülerinin yeniden açılmasını isteyen Üniversiteler yazarlar ve bazı politikacılar. Tabii Senatörlerden Sami Küçük, Ahmet Yıldız, Suphi Karaman, T.I.P. Senatörü Niyazi A. Şirvanlı, Senatör Esat Çağa, Cevat Dursunoğlu, Suphi Baykam, Şükürü Koç, Nihat Erim davetliydi. Gençler arasında pek çok Üniversite öğretim üyesi de vardı.

Militerler başladı. İlk konuşmayı Şükürü Koç yaptı. Köy Enstitülerinin başarılarından, eğitimimize getirdiği yararları bahsetti. Kapatılmasından bu yana bu kurumların yararını artması üzerine dikkatleri çekti. Fakat, Koç geçen yıl kadar keskin, açık ve kararlı konuşmadı. Geçen yıl Siyasal Bilgiler Fakültesinde konuşan Koç, Köy Enstitülerinin kısa zamanda açılacağını, bu konuda arkadaşlarıyla Mecilse sunacağı tasarrufla kolayca kanunlaşacağını söylemişti. Aydın Milletvekili bir yıl içinde bu iyimserliğini bir hayli yitirmiş benziyordu.

Milletvekilinden sonra kürsüye çıkan Ankara Devrim Ocağı Başkanı Yüksel Altıneri çıktı. Devrimci başkan konuşunca alkışlanan bir konuşma yaptı Altıneri şöyle dedi:

«Eğitimi bir lüks, başkalarının üzerinde baskı aracı olmaktan kurtarıcağız» diyen büyük devrimci Atatürkün içinde olduğu için gurur duyuyoruz. Köy Devrim Ocakları, özellikle Ankara Türk Devrim Ocağı, Devrimci Türk öğretmenleri ile birlikte Köy Enstitülerinin kuruluşu, yıldönümünü büyük bir içtenlikle kutlamaktadır. Bugün kapatılmış olan bu önemli kurumun yıldönümünü kutuyoruz. Pek yakın bir gelecekte, ilerici gençlik ve işçi sınıfı Türk köylüsü ve Türk halkı, Türk öğretmenleriyle birlikte, köy enstitülerini yeniden açacak, yürütecek ve hiç yılmadan onu kirlilerden uzak tutacaktır.

Bir 10, bir 15 yıl önce ortamı uygun yapan çıkarıcılar, eyyamlar önce Köy Enstitülerine sonra Atatürke saldırdılar. Köy Enstitülerini yıkıldıktan sonra meydanlarda ve hatta parlamento kürsüsünde Atatürke dil uzatmalar başladı. Bunda bir süre geçici bir başarı sağladıklarını da sandılar. Fakat toplum artık uyandı. Toplum artık bu ırkçılığa, turancılığa, kafatasçılığa e- litedeki sibirli sanılan kara değneği alıp kafalarına çaldı.

Bir isteri nöbeti içerisinde ırkçılığın o gündünberi sönmek bilmeyen pis kınları, bugün de aynı derecede devam etmektedir. Köy Enstitülerini kendi emellerine âlet edemedikleri için bugün köy enstitülerinden yana olan her temiz kişi ve kuruma karşı çalmaya uğraşmaktalar. Dil uzatmaktalar, Differi boğazlarına akacattır.

İnanın bana, ama mutlaka inanın Geçmiş nesiller çıplak duvarlara bakıp utanç duyduklarını ifade ettiler. Biz çıplak duvarlara bakıp utanç duymayacağız. Köy Enstitülerini adıyla sanıya açılacak. Bu işi devrimci yeni kuşaklar gerçekleştirecek. Bu kuşaklar, bu ve buna benzer eserleriyle Türk köylüsüne Türk halkına bakıp kıvanç duyacaklar.

Politikacılar, bu sese kulak verin. Devlet adamları işitin bu sesi. Bir koro halinde, Uyanan Türk ulusunun güçlü sesi bu. Ekmeck istiyor, işk istiyor, insanca yaşamak istiyor. İstedikleri bu en tabii haklarını kendileri alsınlar. İster verin, ister vermeyin.

Köy Enstitülerini açılacak. Pütün eğitim Köy Enstitülerindeki felse-

feye dayanacak. Türk köylüsüne, Türk işçisine, Türk memuruna, Türk aydınına, yani Türk ulusuna inanıyoruz. Atatürkün felsefesinde olan devrimci gençlikten Türk ulusuna inanıyoruz. Atatürkün içinde olan devrimci gençlikten Türk ulusuna binlerce selâm, yüreklerce güven. Altıneri'den sonra Köy Enstitülerinin kurucusu Tonguç Babanın en yakın arkadaşı Hürrem Arman çıktı kürsüye. Arman Enstitülerin iş için de eğitim esasına dayanan çalışma metodu üzerine çok güzel bir konuşma yaptı. Eski hocalarının konuşması salondaki Enstitüleri çok heyecanlandırmıştı. Arman güzel günleri hatırlatmıştı. Hepsinin anıları tazelenmiş, çoşmuşlardı. Bu ara Suat Tagerin Başarandan 17 Nisan destanını okuması salonu büsbütün coştu. Tagerinden sonra genç bir kadın çıktı kürsüye. Genç kadın Orta — Doğu Arma İdaresi Enstitüsünden asistan Ülker Akçakoca idi. Akçakoca Enstitülerini bilimsel açıdan değerlendiriyordu. Uzun konuşması zevkle dinlendi.

İktisadi ve toplumsal kalkınmanın eğitimle olan ilişkilerini belirten Akçakoca, eğitimin özellikle az geliş-

miş ya da gelişmekte olan ülkelerde ki yerinin önemini anlattı. Eğitim meselesinin kısa zamanda çözümünü ise kolaylıkla başarılacağına bütün az gelişmiş ülkelerin bu konuda iyimser olmadıklarını sözlerine ekledi. Eğitimin pahalılığı ve kısa zamanda semere vermemesi mesele nin düğüm noktasını teşkil ediyordu.

Köy Enstitülerinin iktisadi ve toplumsal kalkınmamız için büyük rol oynayabilecekleri konusunda uzun uzun duran asistan şimdiye kadar pek aydınlanmamış olan bu konuda değerli bilgiler verdi ve şu sonucu özetledi:

Bu durumda Köy Enstitülerini yeni toplumsal ve ulusal değerlerin yerleştirilmesinde, en kısa ve ucuz yoldan eğitim sağlanmasında, hayat ve işe dönük bir eğitim sağlamak suretiyle gerçekçi olmakta ve geniş halk kütlelerinin eğitiminde ve onlara bazı hizmetlerinin götürülmesinde çevreye etkili olmakta sosyal dengeli sağlamakta çok önemli meselelerin halline yönelmiş müesseseler olmuştur.

Bütün bu yönleriyle Köy Enstitülerini Türk toplumu için çok faydalı müesseseler olarak görmekteyiz. Yalnız, konumuz Köy Enstitülerinin başarı ve başarısızlıklarını dereceleri tartışmak ve Köy Enstitülerinin sonuçlarını değerlendirmek olmamakla beraber bu gün üzerinde çok tartışılan bu müesseselerin bütün olumlu ve olumsuz yönlerinin olanca açıklığıyla ortay dökülmesindeki faydaya işaret etmek isterim.

Toplantının en son konuşmasını Kocaeli milletvekili Nihat Erim yaptı. Prof. Erim Köy Enstitülerinin romantik duygularla değil akılla bağlı olduğunu, Türkiyenin yüzelli yıllık hayatında Köy Enstitülerini kadar olumlu bir eğitim müessesesi kurulmadığını, beş yıllık planda da on yıllık eğitim programında da memleket ihtiyacını karşılayacak bir yol tutulmadığını anlattı. Geçen yılki toplantıda söylediği sözleri tekrarladı.

«Köy Enstitülerini adıyla, sanıyla, bütün manasıyla yeniden kurulmalıdır...»

İstanbul'da

İstanbul'daki kutlama töreni Türk Devrim Ocakları Beyoğlu şubesi tarafından düzenlenmişti. Eminönü Öğrenci Lokali, Köy Enstitülerinin tekrar açılmasını isteyen, emekten, halktan ve haktan yana yüzlerce aydın bir araya getirmişti. Bunlar Üniversite öğretim üyeleri, Üniversiteli öğrenciler, eğitim ordusunun çeşitli sıralarında görevli öğretmenlerdi.

Üniversiteli öğrencilerin, alkışlar arasında, kürsünün etrafına getirilip yerleştirdikleri pankartlar arasında, şu sözler ilgiyi çekiyordu: «Köy çocuğuna da öğretim fırsatı», «Köy Enstitülerinden gerçekçi aydın yetişti», «Kromite ödenen 10 milyon ile, 100 köye okul açılır».

Toplantı, T.D.O. Beyoğlu şubesi Başkanı İhan Akpınar tarafından yapılan bir konuşma ile açıldı. Akpınar, yaptığı kısa açış konuşmasında Köy Enstitülerinin toplumun ihtiyacından doğduğunu belirterek, sözü T. D. Ocakları Genel Başkanı Prof. Dr. Tarih Zafer Tunaya'ya bıraktı.

Prof. Tunaya, yıllarca emeğini ve enerjisini verdiği bu halkevinin kapak ması ile büyük bir üzüntü duyduğunu, bu yüzden Köy Enstitülerinin kapan-

Ne zaman açılacak ?

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümünde bir yürüyüş yapmak istiyorlar. Dekan, daha doğrusu dekan vekili izin vermiyor. Fakültenin Fikis Kulübü bu konuda bir açık oturum düzenlemek istiyor. Açık oturuma da izin verilmiyor.

Bu gençler ne istiyorlar, ellerinde dövizler, yanlarında atlı polislerle Siyasal Bilgiler Fakültesinden Dil Tarih Fakültesine kadar sessizce yürüyerek ne anlatacaklar? Köy Enstitülerinin yeniden açılması, bu memleketin karanlık geri yüzünü aydınlatan, çağdaş uygarlığa yaklaşılan yolu kapatanlara sorumluluklarını hatırlatmak için yapıyor bu yürüyüşü...

Peki dekan vekili niçin istemez bu yürüyüşü, öğrencilerin davranışına katılmıyor mu, memleket gerçeklerini bilen bir bilim adamı için üçüncü bir davranış değil mi bu? Öyle ama sayın dekan da belli bir görüşün temsilcisidir. Açık oturum, bu görüş Köy Enstitüsüne karşı bir görüş. Köy Enstitülerini yapışmayan, karalayın, mutlu azınlığın görüşü bu. Bu mutlu azınlık, şehir ve toprak ağaları, ve bunların sözcüleri Köy Enstitülerinin yeniden açılmasını istemezler elbet. Beş yıllık kalkınma planından «Köy Enstitülerini» deyimini siliverirler, enstitülerini karalamak için her fırsatta bir kampanya açarlar. Ağalık sisteminin kaçınılmaz bir gereğidir bu. Mutlu azınlıktan çıkarılmasına dokunan kurumları yaşatması beklenemez.

Köy çocuklarının bilimin ışığında aydınlanması, uyanması, gerçeklere eğilmesi, çevresinin yüzünü değiştirmek görevini yüklenmesi, sömürçülüğe karşı savaş açması, bir sözcü güçlenmesi işlerine gelmez bu ağaların. Tarlada ki çocuk, dağda davar güden çocuk, fakir köylünün, fakir işçinin oğlu ve kızı da okuma şansına kavuşunca neler olabileceğini Köy Enstitüsü çıkışı öğretmenleri tanıyanlar bilir. Bu enstitülerden yetişenler köye taze kan getiriyor. Gazeteci olarak gördüğüm köylerde aydın bir köy çocuğunun savaşını çok yakından gördüm. Onlarla konuşurken başka bir ses duyarsınız, uyanan toprakların, dağların, bayırların, yahnayakların, sığırtmaçların gerçek ve gür sesini duyarsınız, Bozkırın yeşerdiğini, tabiatın yenildiğini, insan gücünü, insan olmanın mutluluğunu hissedersiniz. Hürrem Arman'dan Karadenizi yenen çocukların hikâyesini dinlemiştim bir gece. Bir başka Enstitülü yedek subay okulundaki ilk yılın hikâyesini anlatmış yanık yanık. Mehmetçığın oğlu yedek subay okulunda. Yüzyılların geleneği bozuluyor, statüko değişiyor. Köy Enstitüsü, aydınlanan kafasıyla, eliyle, koluyla köyün hizmetine koşuyor. Öğrendiklerini öğretmek için yürekli bir savaşa girişiyor.

Bu da gösteriyor, bu memlekete ancak halkın içinden çıkan aydınlar yararlı olabilir. Halkın içinden çıkmayan aydın halka ... Bu aydınlar aydınlanmadan vazgeçemiyor. Şu var ki halkın içinden aydın yetişmesi de belli bir ortama bağlı. Orta çağ kalmıştı bir ortamda, halkı uyandıran, aydınlatan bir eğitim sistemi yaşayamaz. Bu gerçek her gün daha keskin çizgilerle karşımızda. Anayasamıza rağmen Köy Enstitülerine karşı büyük bir allerji var. Bu enstitülerin kuruluşunda büyük rolü olan İnönü bile susuyor bugün. Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümlerinde söylenenler de havada kalıyor. Anayasamız kâğıttan yaşantımıza geçtiği zaman gerçekleşecek bu düş... Çocukları okumayan işçiler, köylüler, küçük çiftçiler de memleketin gidisinde söz sahibi olduğu zaman, Mecliste mutlu azınlığın sözcüleri karşısına dikilip seslerini duyurdukları zaman... Eğitimde eşitlik prensibinin gerçekleşmesi için her şeyden önce bu ortamı hazırlamak gerekiyor. Bu ortama ulaşmak da yılda bir anma törenleriyle değil, emekçilerin, emekten yana aydınların birleşmesiyle mümkün olabilir ancak...

Müşerref Hekimoğlu

YÜKSELDİ

açınız.

masıyla duyulan üzüntüyü çok iyi anlattığını açıklayarak, özetle şunları söyledi:

«Bu gibi müesseselerden vazgeçmek, Atatürk Devrimlerinden bir şeyler kaybetmektir. Aydınlık is teyenlere num ışığı ile gitmeğe hakkımız yoktur. Eğer bir müessese, 8 yıl içinde, 17 bin öğretmen yetiştirip, 3953 okul açıp, 1 milyon çocuk okutabilirse, bu memleket için büyük bir hamledir. Köy Enstitülerini kurarsak, Atatürk nedir, demokratik yaşama nedir, sefaletten, mağaralardan, nasıl kurtulur sorularına cevap alırız. Yobaz esaretine, Ağa tahakkümüne bunlar karşı koyacaklardır.»

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Başkanı Doç. Dr. İsmet Giritli ise, Köy Enstitülerinde uygulanan teknik öğretim metodlarının yararlı sonuçlarını işaret etmiştir.

Türkiye Millî Talebe Federasyonu Başkanı Erdoğan Tuncer, Üniversiteler adına yaptığı konuşmada, ismi ne olursa olsun, aynı anlamdaki, aynı ruhtaki köy okullarının tekrar kurulması gerektiğini, kesinlikle belirtti.

«Artık yalnız değiliz, vaktiyle tek başımıza kutladığımız bugünleri, gençler bizden daha güzel, daha üstün şekilde kutuyorlar» diye söze başlayan Köy Enstitüsü yöneticilerinden Şerif Tekben, Enstitü çalışmalarının ve emeğin ürünlerini sayılarıyla açıkladı.

«Dönümünü 3 liradan aldığımız 3 birimlik arazide, içecek tek damla su gelenecek tek dal yoktu 500 kişi kaldırdık bu bozkıra. 1946 da su ile çalınan elektrik yapıldı, 10126 kayısı ağacı dikildi. Binalar, atölyeler telefonlarla birbirlerine bağlandı. 500 koyun yaylaya salındı. Harp yılları, köylerde açlıktan ölenler oluyordu. Enstitü, köylüye ekmeğe ve 5 kuruştan buğday veriyordu. Dışarda o buğday 120 kuruşa alınıyordu. Sebze alabildiğine. Kamyonların sayısı 5 e çıktı. Kooperatifimiz vardı. İddiamız vardı.

Köy Enstitülerinden yetişen İbrahim Türk ise, Köy Enstitüleri ile halka göndiğini açıklayarak şu konuşmayı yaptı:

«Köy Enstitüleri toplumumuzun ihtiyaçlarına bilimsel olarak cevap veren bir kurul ve Türkiye'de en çok ihtiyaç duyulan bir eğitim sistemidir ve toplumu sosyal ilkelere dayanır. Köy Enstitüleri ile bir sosyal yapı değiştirilmesi söz konusu idi. Böylece, Türk köylüsü Anayasamın verdiği haklara kavuşturulacaktı. Bu ise bazı kimselerin husumetini çekiyordu. Halkın aydınlanması, orada bir ayaklanma doğurmuştu.»

Hasan Ali Yücel'in ve Tonguç'un yakın arkadaşı olduğunu, Köy Enst-

tülerinin kuruluşlarından, bu son yıllarına kadar yakından izlediğini açıklayarak konuşmasına başlayarak Ord. Prof. Dr. Tevlik Sağlam, 1938 ile 1943 arasındaki geçen devrenin Millî Eğitimin altın devresi, bir Yücel devresi olduğunu belirterek Köy Enstitülerinin kuruluş, geliş ve kapanış sebeplerini, nedenleriyle açıklamıştır.

«Herkes biliyor ki, Yücel büyük bir adamdı, aydınlı, filozoftu, gerçekçiydi, vatanseverdi. Yüksek seviyede yer tutan bir insandı. İlk dostum sayesinde, Köy Enstitülerini hemen hepsini ziyaret ettim. Bunların hemen hepsi başarıya ulaşmıştır. Bu köyde muazzam bir değişiklik. Reaksiyon olması tabii idi. Hükümetin, reaksiyonu gösteren gerici değil, gençleri tutması gerekirdi. Böyle olmadı. Köy, Osmanlı devleti içinde 600 yıl angarya çekmişti. Gericiler, onu dediler, bunu dediler oimadı. En sonun da burası komünist yuvası dendi. Yücel bütün kuvvetiyle Mücadele etti ve temize çıkardı. Şimdi o yük ortay dökülmesindeki faydayı işa yükseliyor. Diğerleri ise yok olup gittiler.»

Köy Enstitüleri bir zaruretli Onu tekrar canlandırmalıdır. **İzmir'de**

7 Nisan Köy Enstitüleri bayramı bütün yurttaki kullanan Dernek yöneticileri İzmir körfezi kıyısında gazete cilerle başbaşıydılar. Bayram da, onlarca, ölümlü savaş için bir vesileydi. Tatlı bir sohbet havası içinde, hatıra bir açık oturum şeklini alan bu basın toplantısında Başkan Hayrettin Karademir şunları söyledi:

Türkiyemiz, eğitim ve öğretim alanında toplum kalkınmasına giden yönünü bulamamıştır. Türk eğitimi bugün çıkmazdadır. Bu eğitim düzeni ile Türkiyemizin varlığını muhafazası dahil güçtür. Türkiye iskan sahası ve barınan insanları sayısı ile köylü Türkiyedir. Toplumumuzun Devlet ve hükümet kaderindeki mes'ulleri ve fakülte kürsülerindeki ilim adamları, köylü Türkiye için meseleleri ile meşgul olma ve sorumluluk kabulüne gibi aslı vazifelerini tamamen ihmal etmektedirler. Bize bu konuda söz söyleme fırsatını, Köy Enstitüleri Kanununun kabulü yıldönümü vermektedir. Bizim gerçeklerimize uygun, hür düşünen ve toplum düzenimizde teminatı haline getirilen köy çocukları bundan 23 yıl önce kabul edilen kanunla kurulan köy Enstitülerinde yetişme imkânları bulunmuşlardır. O zaman, kitle halinde köy çocukları bu okullara alınmakta ve

Ankara'da 17 Nisan toplantısına katılanlar

Ankara'lı gençler, 17 Nisan yürüyüşünde

yetistirilmekteydiler. O hızla ilk öğretim davasının halli on yıllık meceleyle. Şimdi bu iş tavsamış, sistem değişmiş ve eğitim meselemiz çıkmaza saplanmıştır.

İnsan, bir yaşantısı ve geçmişinin tesiriyle değil, ehliyet ve selâhiyetiyle bu meselelere el atamamanın acısını da duyuyor. Bugün şehirde kilerin yüzde 22 si, köydekilerin ise yüzde 76 sı okur yazar değildir. Bu bir dengesizlik ve sosyal adaletsizliktir. Okuma çağındaki 1.600.000 Türk çocuğunun okulsuz ve öğretilmemiş oluşu yürekler acısındır. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri neyle meşgul? Türk aydınları, Türk bilim adamları neredeler? Toplumumuzun sorunları 17 Nisanlar bekliyor.

Köy Enstitüleri, çıkmaz çıkar, yetmezdi yeter yapmada ve uygular Türkiye olmada bir çözüm yolu idi. Bugüne kadar memleketimizin eğitim sistemi ve tatbikatı olarak ulaştığı son merhale idi. Geri kalmış memleketler bizim bu sistemi mizi örnek alırken, bize bir müesseselerin kapatılması Türk eğitiminde bir intihardır. Bu müesseselerin kapatılması sebebi, sistemin kötülüğü değil, kendi çıkarlarını memleket menfaatinin üstünde gören basiretsiz politikacılarıdır. Bugün bizler sayet Köy Enstitülerini savunuyorsak, o kurumlardan yetişmiş bir mezhep tutucusu gibi değil, eğitim çıkmazımızı halledecek sistem olduğu için savunmaktayız. Savunduğumuz sistemden daha etkin bir çözüm yolu mevcutsa bize karşı çıkanlar tarafından, bu memleket için ortaya konmasında hayır umanlardanız Türk aydınları bu çözüm yolu üzerinde durmada kendilerini görevli saymaya zorlanırlar.

Bu demekten sonra Hayrettin Karademir gazetecilerin aydınlatılması gereken bir nokta olup olmadığını sordu. Bunun üzerine bir gazeteci:

— B. Millet Meclisinde Şükrü Koç gibi bir çok değerli temsilcileriniz var. Niye bir kanun teklifiyle gelmiyorlar? Diye sordu.

Başkan:
— Şükrü Koç, CHP. A ydın Millet vekilidir. Büyük Millet Meclisinde bi-

zim temsilimiz değildir, cevabını verdi.

Bir başka gazeteci Köy Enstitüsü adından niye bu kadar allerji duyulduğunu sordu. Başkan uzun bir hikâyeyi şöyle özetledi:

— Köy Enstitüsü mezunlarını önce kâfiyetsizlik ve bilgisizlikle karalamak istediler. Bu karalama tutmadı. Çünkü Köy Enstitüsü mezunları çok başarılıdır. Bunun üzerine Enstitülere «komünistlik» suçunu yüklediler. Oysa Enstitünün verdiği 17864 mezunlar bir tanesi bile komünistlikten hüküm giymemiştir. Öyleyse neden yıkıldı? Maalesef Türkiye'de çıkarıcılar Köy Enstitüleri niteliğini, bizim anladığımız manadaki, gerçek aydınlardan çok önce kavramışlardı. Aydınların geç uyanışı Köy Enstitülerinin yıkımını kolaylaştırmıştır. Köy Enstitüleri büyük halk topluluğunun sömürülmesini önleyecek nitelikteydi çünkü.

Halil Akyavaş katılıyor:

— Köy Enstitülerinin köylü ü uyarması menfaat sahiplerinin işine gelmiyordu. Ağalar köyde sınırsız eğelmendiler. Oysa köylü uyanınca sömürdüğünü farkedecekti. Onun için ağalar Enstitüleriyle köylüye «gömenist» diye tanıtmaya çalıştılar. O zamanki muhalefet partileri de köylülerin okul inşaatında çalıştırılmasını ve ilik topraklarını istismar ettiler Köylü aldattılar. Şimdi ise köylü uyumıştır. «Taşını, kumunu da biz çeke lim. İrgatlığını da yapalım. Tek bu okulları yeniden kurun.» diyorlar.

Bir gazeteci, o da bir fikir işçisi:

— Köy Enstitülerinin isminin değiştirilmesine bile karşı koyuşunuzu çok haklı buluyorum. Aksi halde evvelce mezun olmuş on yedi bin öğretmen töhmet altında kalacaktır. dedi.

Bu arada dâvaya başta sahip çıkmış görünen ve sonra mücadeleyi yarıda bırakan, Enstitü davasını terkedip, İnönü'ye serzenişte bulundu.

Karademir'in son sözü uzun zamanlar akılda tutulacak bir irançı yurda duyuruyor:

«Köy Enstitülerinin amacı, köylü uyandırmak değil canlandırmaktır.»

Başkan Hayrettin Karademir basın toplantısında konuşurken.

"Dünyayı açlıktan kurtarma haftası,,nın içyüzü

Yahya KANBOLAT

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (F.A.O.), 21-23 Mart 1963 arasında «Dünyayı Açlıktan Kurtarma Haftası» olarak ilan etti. F.A.O. ya üye olan yüce den fazla memleket, halk efkârının nazarı dikkatini fena beslenme üzerine çekmek için elden gelen bütün gayretleri gösterdi. Türkiye'de de bu alanda açık oturumlar, sergiler tertiplendi ve makaleler yazıldı. Memleketimizdeki açlığın yenilmesi için ziraate yatırım yapılması gerektiği üzerinde çoğunluk mevcut olmakla beraber, doğumların kontrolünde ise birbirine karşı fikirler ileri sürüldü.

PAZIŞAN GÖRÜŞLER

Amerikan kültürüyle besli olanlar doğumların kontrolünü savunmuş, halbuki buna mukabil ziraatçılar haklı olarak Türkiye'de doğumların kontrolünün fena beslenmeye bir çare olabileceği hususunu reddetmişlerdir. Ziraat Fakültesinde tertip edilen açık oturumda konuşan ve müdahale eden bütün öğretim üyeleri memleketimizde nisbi bir nüfus fazlalığını dahi reddedererek istihsalı arttırmak üzerinde ısrar etmişlerdir. Ayrıca bu açık oturumda Türkiye'de Avrupa'ya nazaran düşük bir hayat seviyesinin varlığı kabul edilmiş, ama bunun gizli veya açık açığı tazammun ettiği fikri reddedilmiştir. Açlık haftası dolayısıyla memleketimizde doğumların kontrolü üzerinde ileri sürülen birbirine karşı fikirler Batının az gelişmiş memleketlere yönelttiği o ağır ideolojik taarruza rağmen Türkiye'de halkımızı bırakalım aydınlarımız arasında bile bu alanda ortak bir görüşe varılmadığını göstermesi bakımından, mes'ut bir hükme teskil etmiştir.

AÇLIK KASİDELERİ

Birinci Dünya Savaşından önce İtalyan asıllı bir Amerikalı çıktığı menajelerin çiftçilerine yararlı olmak amacıyla Roma'da Ziraat Enstitüsü adı teşkilatı kurdu. Sonra diğer memleketlerin katılımı ile bu teşkilat faaliyetlerini genişletmiş ve Uluslararası Ziraat Enstitüsü adını almıştır. Enstitü bütün gücünü ziraat istihsal üzerine taksit etmişti. Bu alanda teknik bilgileri, hasaratla mücadele usullerini, fiyat istatistiklerini ve mahsulü değerlendirmeye sekillerini muntazam yayımlarla dünya çiftçilerine ulaştırmaktaydı. Ama İkinci Dünya Savaşından sonra bu Enstitü lağvedildi ve yerine Amerikalıların ulufuzu altında F.A.O. adı teşkilat kuruldu. Savaşın önce ziraat istihsal ile ilgili teknik yayın yaparken, F.A.O. ile strateji değiştirilerek bu sefer gıda maddeleri istihlakı üzerinde büyük bir ısrarla durulmaya başlandı. Artık ayık ve yıfık yayınlarda ziraat istihsalının arttığı itiraf edilmekle beraber, bunun yeter olmadığı ileri sürülerek açlık üzerinde gayet dokunaklı kasideler yazılmaya başlandı.

YANILTMA KAMPANYASI

Batının az gelişmiş memleketler için imal ettiği bütün sahte teorilere rağmen, bu memleketlerin kalkınma sekelleri iktisaden ileri ülkeleri pek önemsenmemektedir. Bu vaziyet açlık hikâyelerinin kesiflesmesine ve kabiri hesaplarının inkişafına sebep olmaktadır. İşte bunun için iktisaden ileri ülkeler F.A.O. kanalıyla az gelişmiş memleketleri bir yanılta kam-

panyası açmayı lüzumlu gördüler. Bu ara Romada büyük ve muhteşem bir toplantı tertip edildi. Toplantıya Nobel ödülünü kazanmış dokuz şahıs iştirak etti. Ayrıca François Perroux, Pierre Mendès-France, Lord Attlee, Aldous Huxley gibi pek çok bilgin, iktisatçı, sosyolog ve devlet adamı toplantıya çağrıldı. Ama General de Gaulle Amerikalıları hiç bir kararda arkadaş takip etmemek prensibini aldığı için, Fransadaki Açlık Haftasını 21-23 Mart yerine, 18-24 Mart arasında tertip etmek cihetine gitti. Bundan gayri F.A.O. 4 Haziran 1963 te bir Dünya Kongresinin Washington da toplanmasına karar verdi. Bu kongre ileri ve geri memleketler arasında şimdiye kadar yapılmış en büyük toplantı olacak ve on-dört gün sürecektir.

TELAŞIN SEBEBİ

Batıdaki bu telaşın sebebi nedir? Sömürgelerden silah kuvvetle alın, kapıda bırakılmışken iktisadi yardım çantası ile bacadan eve tekrar giren bu memleketlerin sakız gibi çiğnedikleri açlık kelimesinin altında neler yatmaktadır? Bugün Batı ekonomisinin ham madde ihtiyacı artan bir eğilim göstermektedir. Ayrıca mamul madde ihracı ihtiyacı da Batı ekonomisinin ağır bir tazyik altında tutmaktadır. Şu halde Batı ekonomisi bir taraftan ham madde istihsalı ve diğer taraftan da mamul madde ihracatı gibi iki kuvvetli kol ile az gelişmiş memleketlere baki durmaktadır.

Batıda ve bilhassa Amerikada ağır endüstri korkunç bir hacme varmıştır. Batı bugünkü ekonomisini devam ettirebilmek için bir taraftan artan şekilde ham madde istihlak etmek ve diğer taraftan da sürekli karakterde mamul madde ihraç etmek zorundadır. Ama iktisaden geri kalmış memleketler Batının imal ettiği sürekli mamul maddeler fazlasının hepsini alabilmek gücünde değildir. Ancak halihazırda Batı, ağır endüstrisinin büyük çapta istihsaline çare bulunmuş görmektedir. Endüstri savaş ekonomisi prensiplerine çevrilerek, ağır endüstri istihsalının önemli kısmının devlet tarafından satın alınması cihetine gidilmiştir. Bu şekilde yerli sanayinin en büyük müşterisi devlet olmaktadır. Nitekim Amerikanın 1962-1963 döneminde alt bütçesindeki 92.5 milyar dolar giderin 52.7 milyarı, yani % 56 sı millî savunmaya ayrılmıştır. Millî savunma giderlerinin diğer görülmeyen kalemlerle beraber yılda asgari olarak bütçenin % 60 ına vardığı tahmin edilmektedir. Böylelikle devlet vatandaşın sağladığı vergilerle ağır endüstriye savaş vasıtaları imarlamakta ve bu endüstrinin ayakta durmasına imkân vermektedir. Ancak Batı devletleri millî savunma bütçeleriyle memleket ihtiyacından fazla olarak savaş malzemesi ısmarlamaktadırlar. Ama devlet elindeki artık fazla savaş malzemesini de iktisaden geri kalmış memleketlere kredi veya hibe kanallarıyla çevirmektedir. Nitekim Amerika 1952-1963 bütçesinde dış memleketlere askerî yardım olarak 1.4 milyar dolar para ayrılmıştır.

YARDIMIN İÇYÜZÜ

Batı memleketlerinde ağır endüstri, istihsalının önemli kısmını savaş aracı olarak devlete sattıktan sonra, arta kalan kapasiteyle de sürekli istihlak malları istihsal eder,

İç pazarda satılmayıp artan kısmı da yine devlet satın alır. Savaş vasıtaları gibi bu istihlak mallarını da devlet, az gelişmiş memleketlere kredi veya hibe kanallarıyla devreder. Nitekim Amerikanın 1962-1963 bütçe yılında dış memleketler için ayırdığı ekonomik yardım miktarı 2.5 milyar dolardır. Bugün iktisaden ileri memleketlerin dış ticaretinde devlet kanalları ihracatta bulunmak, temel bir usul haline almak eğilimindedir. İleri memleketler arasındaki rekabet ve sanayi manullerini satış zaruretleri. Batıya Japonya dahil az gelişmiş ülkelere kredi veya hibe yoluyla satış usulünü kabul ettirmişlerdir.

Ancak Batı devletleri kendi ekonomilerinin yükünü hafifletmek için vatandaşın aldıkları vergiyi kâr adıyla işverenin cebine aktarmakla kalmamaktadır. Ayrıca Batı askerî ve ekonomik şekil altında az gelişmiş memleketlere yardım ederken, türlü komünizasyonlarla bu memleketlerdeki vergi mükelleflerinin devlete bıraktıkları miktarları da döviz adı altında kendilerine transfer ederek işverenin cebine muntazam bir kâr olarak aktarmaktadır. Bir defa yardım gören memleket, istihlak mallarının çoğunluğunu yardım yapan memleketin gemileriyle ve yüksek bir tarife dahilinde getirmek zorundadır. Ayrıca yardım gören memleket baraj, kara yolu gibi büyük ve masraflı inşaatları yardım yapan memleketin bir firmasına gayet yüksek kazanç sağlayacak şartlarla devretmesi gerekmektedir. Bu yüzden Amerikada uluslararası çapta in-

HURDA FABRİKALAR

Ayrıca hurdaya ayrılmış ekonomiden ölü malzemeyi anormal fiyatla satmak, veya bu malzemeyi az gelişmiş memleketlere götürüp fabrika diye kurmak, sonra bunu yüksek fiyatla satın karşılığını da döviz olarak çesat şirketleri doğmuştur. Karmak, iktisaden geri ülkelerde devlet elinde toplanan kit imkânları sağlamak yolunda kullanılan çabucuk malın diğer metodlardır. Bundan gayri hafif endüstriye örnekler şeker veya gübre istihsalı için yardım yapıldığında bir taraftan malzemeyi yüksek fiyatla satmak, diğer taraftan da diğer yaca bilinen istihsal ameliyesini patent hakkı diye kurulan fabrikaya % 5 s vayan bir oranla cebren ortak olmak yolları da fahiş kâr sağlayan metodlar arasındadır. Şüphesiz bunların en korkuncu yardım eden ülkenin, yardım alan memleketin dış ticaret sektöründe sahte veya gerçek ticarethaneler kurularak yardım mallarını yüksek fiyatlarla bu firmalar kanalıyla getirmesi için az gelişmiş memleketleri açık veya gizli bir mecburiyet karşısında bırakmasıdır. Yardım eden memleket kurduğu bu nevi soygunculuk şebekesi sayesinde, yardım gören memlekete bir elyle verirken, diğer elyle de yaptığı yardımı faiziyle çekip ülkesindeki işverenin cebine aktarır.

ENFLASYON YOLU İLE

Halbuki bu mekanizmanın yürütülebilmesi için zarureten yardım yapan memlekete, yardım gören ülkenin enflasyona başvurması mecburiyeti vardır. Yardım eden memlekete mevcut endüstrinin gerek savaş ve gerek barış mallarını alabilmesi için vergi ve istikraz kaynakları ken-

disine kâfi gelmemektedir. Mecburen enflasyona başvurup geniş halk kitlelerini soymak cihetine girmektedir. Nitekim bugün Amerikan doları ve sterlin uluslararası alanda sağlam para olarak pek telâkki edilmemektedir. Fransa da enflasyon yüzünden bir kaç defa devallüsyona başvurmak zorunda kalmıştır. Ayrıca yardım alan memlekette de, yatırım alanları kendisine empoze edilmekte olduğu için inşaat sektörü ile ticaret sektörü anormal gelişmektedir. Diğer faktörleştirici ameliyelerle beraber bu iki sektör iktisadi hayata maddi bir değer katmadığı için, mevcut çıkarıcı mekanizma yüzünden yardım gören memlekete vergi ve istikraz ile sağlanan para kâfi gelmemekte ve mecburen enflasyona gitmek zorunda kalmaktadır.

KURTULUŞ DEMOKRASİDE

Bu şekilde her iki memleketteki işveren zümresi kendi halklarının aleyhine olarak büyük kârlar sağlamak için, az gelişmiş memleketlerin ham madde ihracatçısı ve mamul madde istihlakçısı olarak kalmaları zarardır. Yani az gelişmiş memleketlerin ağır endüstriye ve bilhassa mekanik sanayiye yatırım yapmalarını, kit imkânlarını emvâl ziraatta ve sonra da hafif endüstride batırmaları icab etmektedir. Fakat bu sonuca varabilmek için önce yardım gören memlekete ekonomisinin imhası ve doğan yerli işbirlikçi firmalar yoluyla da yardım yapar ülkenin millî menfaatlarına uygun bir hükümetin iktidarda olması gerekmektedir. Bu çıkarıcı mekanizmanın az gelişmiş memleketlerde demokratik bir rejim altında devamlı şekilde yürütülmesi kâfi değildir. İşte bunun için Batının tammmış ideologları ve onların yerli müritleri hep bir ağızla az gelişmiş memleketlerde «kurvetli idare» edebiyatı altında güdümlü demokrasiyi ısrarla savunurlar. Bu bakımdan çıkarıcı mekanizmanın zararlarını nisbeten hafifletmek, iktidardaki kedyoyu yapıcı yatırımlara sevk ettirmek ve icabında mevcut çıkarıcı mekanizmayı tadil edebilmek için, az gelişmiş memleketlerdeki halkların diktatörlük akımlarına karşı vuruşmaları ve demokrasiyi Batıdaki gibi bütün suretiyle memlekette gerçekleştirmeye çalışmaları hayati bir önem kazanmaktadır.

HAFTANIN İSMİ DEĞİŞMELİ

Bu şekilde «Dünyayı Açlıktan Kurtarma Haftası»nın iç yüzü anlaşılmıştır. Bu kampanya dolayısıyla Batının menfaatlerini savunmakla mükellef ideologlar, az gelişmiş memleketlere gazetelerde ziraata yatırımın ve doğumların kontrolünün icab ettiğini tekrarlamak fırsatını buldular. Burada gaye açık hikâyeleriyle ve Edgar Allan Poe'nin korkunç masallarını yeni baştan kaleme alarak, az gelişmiş memleketlere imal ettikleri tahripkâr kalkınma modellerini kabul ettirip mevcut çıkarıcı düzenin devamını sağlamaktır. Onun için F.A.O. nun ilan ettiği kampanyaya «Az gelişmiş memleketleri batırma ve iktisaden ileri ülkeleri de daha fazla zenginleştirme haftası» demek daha uygun düşerdi.

Türkiyede "Pazarlık,, metodu uygulanamaz

Kemal SÜLKER

Fişçilerin toplu sözleşme, grev ve özgür sendika kurma hakları Anayasada yer almış bulunuyor. Fakat bu hakların nasıl kullanılacağı ve hangi hallerde bunlardan yararlanılabileceği iki kanunla düzenlenmektedir. Tasarıların Meclise verilmesinden sonra Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, bunların kendi istediği şekilde çıkarılmasını sağlamak yolunda Amerikada sendikacıların sık sık başvurduğu bir metodu uygulamak istedi.

Lobbying metodu şudur:

Parlamento adayları ile pazarlığa girmek, görüşüp anlaşmak. İşçilerin görünüşünü savunması için, gelecek seçimlerde kendisini desteklemek vaadinde bulunmak, aksi takdirde aleyhinde kampanyaya girişileceği tehdidini ileri sürmek. Bu metoda uygun çalışma, gayri resmî şekilde yapılır ve halk oyunundan çoğu *kere gizli tutulur. Gizli tutulduğu ölçüde de etkili faaliyetler.*

Son yıllarda sendikalar lobby teknığının yeni bir şeklini ortaya koymuşlardır. Sendikalar, ara sıra bir bölgenin işçi seçmenlerini çok kalabalık guruplar halinde teşri meclis üyelerinin Meclisteki çalışma odalarına gitmesini sağlıyorlar. Muhtelif basçebirlere sendikaların yaptıkları bu işçi ziyaretlerinin nedeni, parlamento üyelerine işçilerin o bölgede çok olduğunu, kanunlara verecekleri oyların gelecek seçimlerde, işçilerin kendilerine verecekleri oya etki yapacağını anlatmaktır.

Zira sökmeyecek bir metodu uygulamak için vakit ve enerji harcamak, işçi haklarının uzun bir süre çignonmesine yol açar ve sendikalar yetkilerini yanlış yönlere yıpratır. Bunun için bu soruyu iyice cevaplandırmak şarttır.

SARTLAR DEĞİŞİK

İlk önce bilmek gerekir ki; ne Türkiye, ne İngiltere, ne Federal Almanya, ne Fransa, ne İsrail, ne İsveçteki ekonomik ve sosyal şartlar, ne devlet kuruluşu ve seçim yasaları birbirini esdirdir, benzerdir. Hepsi Batı demokrasisi ile yönetildiği hâlde tarih, gelecek, ekonomik durum, politik çatışma açısından birbirlerinden çok farklıdır. Bunun etkisi ile sendika yapıları, işleyiş ve sendikalara tanınan haklar bakımından da birbirlerinden kesin şekilde ayrılır. Bir Histadrut (İsrail Konfederasyonu) bir Trade-Union (İngiliz Konfederasyonu) veya bir DGB (Alman İşçi Konfederasyonu) değildir. AFL-CIO Congress (Amerikan Konfederasyonu) ile bu işçi teşekkülleri ve hele bizim Türk-İş arasında mevcut haklar yönünden dağlar kadar farklar vardır.

Kaldı ki lobbycilik (şuna lobyecilik diyesim geliyor) Amerikada bile her zaman başarı sağlayan bir metod olmamıştır. 1947 de bir yandan AFL, öte yandan CIO en usta «pazarlık» larını ve baskı guruplarını harekete geçirdiği halde Milli İş münasebetleri kanunu (Wagner act) büyük çoğunlukla değiştirildi. Böylece sendikacıların ve daha çok Roosevelt'in desteği ile 1935 te çıkarılan işçi lehindeki kanun «işçiler lehine bozulmuş dengeyi işverenler lehine çevirmek» için 12 yıl sonra bozulmuş oldu. Kaldı ki Amerikan işçilerinin desteklediği Truman bile vetosuna rağmen işçi aleyhindeki Taft-Hartley kanunu önleyemedi.

Taft-Hartley kanununun çıkarılmaması ile yenilgiye uğrayan Amerikan işçi teşekkülleri birleşerek bugünkü AFL-CIO'yu meydana getirdikten sonra bile Cumhurbaşkanı seçimlerinde bütün çabalarına rağmen Stevenson'u kazanamadılar, lobbying metodunun her zaman işyemediğini acı acı görmüşlerdi...

TEŞKİLÂT İŞİ

Lobbycilik basit bir «pazarlık» ta değildir. Geniş teşkilata ihtiyaç vardır. CIO'nun (AFL ile birleşmeden önce) bir Siyasî Faaliyet Komitesi vardı. AFL nin de İşçi Siyasî Eğitim Birliği kurulmuştu. CIO ve AFL birleşince politika işlerini düzenleyen kendilerine bağlı «komite» ve «birlik» bu defa Siyasî Eğitim Komitesi (COPE) şeklinde ortaya çıkarıldı. COPE; partilerdeki iş çalışmalarını da yapıyor. Sendikalara siyasî eğitim yapıyor. sendikacıları partilerin bucağ ve ocak ka demelerinde görev almaya itiyordu.

Zira, ekonomik şartlar, seçim şartları, sosyal yapı, gelenekler ve mevcut imkânlar ne kadar farklı olursa olsun demokratik ülkelerde değişmeyen gerçek şuydu:

- 1) Çalışmada birbirleriyle menfaatleri çatışan sosyal sınıflar, zümreler ve guruplar vardır.
- 2) Parlamento düzeni içinde hak aramaktan başka çözüm yoluna sapmayanlar için kanunlara saygılı ve itiyakâr olmak başta gelen istektir.
- 3) İşçiler gibi teşkilatlı topluluklar, kendi ekonomik, sosyal, kültürel ve özellikle politik haklarını kanunlarla düzeltmeye mecburdurlar.
- 4) Her vatandaşın siyasetle uğraşma hakkı vardır ve Anayasalar bu hakkı işçilere de tanımıştır.
- 5) Sendikacılar yalnız iş yönetiminin kanunlarıyla, işverenler veya işverenler gurupları ile yapılacak toplu sözleşme çalışmalarına, çalışma süreleri, ne, iş emniyetine, asgari ücretlerin artırılmasına v.s. gömülürlerse sosyal adalet, sosyal güvenlik, koruyucu hekimlik, vatandaş olarak daha iyi bir memleket içinde yaşamaya iker de ve dışarda barış devam ettirip daha iyi bir dünyaya kavuşma amaçlarını unutmuş olurlar.
- 6) Sendikacılar Anayasalarda ve öteki kanunlarda tanıyan temel hakları kullanmaz veya bu duruma düşürülme politikasına alet olurlarsa demokratik düzenin vaz geçilmez temel dayanağını farkında olmadan tahrib ederler.

ŞARTSIZ YOL

Bu gerçekler karşısında Türkiye'de lobbycilik yolu ile başarıya ulaşılabilir mi?

Bize göre; lobbycilikle uğraşmak vakit kayıbindan ve kütükleri oyalmaktan başka bir şeye yaramaz. Zira; Türkiye'deki durum, Amerikadakininden pek çok farklıdır.

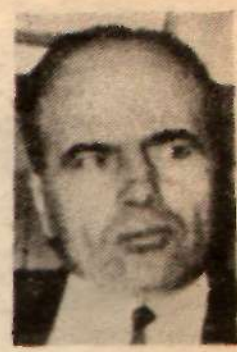
Amerikan kaynaklarının iddiasına göre; Amerikadaki sosyal sınıflar arasındaki farklar Avrupadakilerden ve hele Türkiye'dekilerden çok azdır. Beşeri ıztıraplar, ücret düşüklüklerinin yarattığı facialar, uzun iş süresinin yaptığı bünye tahribatı, iş şartlarının kötüliğünün meydana getirdiği kazalar ve reticeleri Amerikada asgari ölçüde düşmüştür. Türkiye'de ise bu feci durumun istatistiklerin belgesiyle dünyaya sayılı «geri» ülkelerinin başmadır.

Bahir Ersoy

Halil Tunç

Şeyfi Demirsoy

Kemal Özer

Ethem Ezgü

Adnan Başaran

— Türk işçisinin haklarını pazarlık konusu yapan sendikacılar —

Amerikadaki belli başlı iki siyasî partinin kaypaklığı ve olaylar karşısındaki elastiki davranışı şimdiki işçilerin ayrı bir parti kurmalarını geciktirmektedir. Türkiye'de ise partiler; iktidarda olsun, muhalefette olsun görüle gelen tucumları ile işçileri ayrı bir parti kurmağa ve bu partiyi başarıya ulaştırmağa zorlamaktadır. Belli başlı sendikacılarımız bile üye oldukları partilerden çekilmiş, partilerinden işçilere yarar gelmeyeceği inancına varmıştır. Bunun sonucu olarak da sendika çalışmaları raporlarına, Türk-İş Temsilciler Meclisine sunulan raporlara ve denemelere, Temsilciler Meclisinde geçen ve basına yansıyan konuşmalara göre işçilerin ayrı bir siyasî parti kurmaları zorunluğu ortaya çıkmıştır. Çalışanlar Partisinin bu bugün, bu yarın kurulacağı havasını yaratmış ve programının hazırlandığı 1962 yılındaki gerçekler ne ise bugün de odur. Sadece değişen, sendikalar ve üst kuruller başlarındaki yöneticilerden bir kısmının tavrıdır.

POLİTİKACI TUTUMU

Türkiyede partiler merkezî yetçidir. Adayları tesbitte genel merkezlerin yetkisi ve parti «yoklamaları»nın önemi büyüktür. Amerikada aday listelerini ve her adayın listedeki yerini, ise partileri tayin etmemektedir. Fakat seçmenler parti listelerindeki adaylar arasından da, bağımsızlardan da müşterek tercih yapma hakkına sahiptir. Üstelik adaylar bizde Parti disiplinine bağlıdır, Mecliste Gurup kararlarına aykırı çalışma yapamaz ve oy veremez. Fakat Amerikada bu disiplin mevcut değildir.

Amerikada parlamento üyeleri davet edildikleri sendika toplantılarına katılır, onlarla sohbet eder ve hele mahalli sendikalar, o yerin adaylarını kolay kolay sendika merkezlerine getirerek isteklerini anlatırlar. Bizde en önemli kongre ve toplantılara, en itinalı özel davetlere bile milletvekilleri itiyaf etmezler. 10 Yıllık İktidarı devresinde bu kadar ısrarlı davetlere ve en mütmed sendikacılarımızın ısrarlı rica ve ıstırahmalarına rağmen, sanayicilerle sık sık görüşen Başbakan, ne Türk-İş'e gelmiştir, ne de şerefine verilen ziyafete. Gazetelerde, sendika kongrelerinde milletvekilleri için ayrılmış sıralara kimsenin oturmadığını gösteren resimler çok girmiştir. 1946 dan bu yana işçiler arasından seçilen hiç bir milletvekili —yassı ada-

ya gidip beraet eden ikisi hariç— he statü düştükten sonra «işçi» kalmamış, sendikasına Abmemisttir

FAZİLETSİZ YOL

Bu da gösteriyor ki milletvekili olanlar işçileri değil kendilerini düşünmektedir. Partilerinin programlarına bağlıdır. Partiler programları halk ve işçileri aldatmak için geliş-güzel sıralanmış yaldızlı amaçlardan ve vaadlerden başka bir şey değildir. CHP uzun yıllar grev hakkına karşı durmuştur. DP grevi programına almış, fakat kanunlaştırmamıştır. Bugünkü Parlamento, Anayasanın emri gereğince ele aldığı sendikalar ve toplu sözleşme tasarıları dışında işçiler yararına bir tek kanun çıkarmamıştır. İşçi istekleri askıda kalmıştır. Çünkü bugün iktidarda gelmek için işçilere hoş görülen partilerin programları işçi haklarını gerçekleştirme elverişli ya pıda değildir. Teker teker milletvekilleriyle yapılacak pazarlık, bugün sendikalar kanununda veya toplu sözleşmede bazı maddelerin değiştirilmesini sağlayabilir ama, vergi reformunda işçilerin isteklerine «evet» diyemezler. Toprak reformu işçi ve köylü isteklerini uygun ölçüde başaramazlar. Millet Meclisindeki partilerin hiç biri gurup kararını alarak asgari ücretlerin Anayasa ilkelerine uygun ölçüde tesbiti için hükümeti o yolda ısrata teşvik edemezler. İşverenleri belli sayıda işçi lojmanı yapmaya mecbur bırakamazlar. Bir milletvekili işçileri doğrudan doğruya ilgilendiren bir kanunda tek tek bir maddeyi savunur ama, Türk-İş'in istediği miktarda «asgari geçim indirimi» ni kanunlaştırmaya çalışamaz. Anlayışı buna engeldir.

Lobbycilikte üstelik bir de «tanınmış adam fazileti» yoktur. Biz ödeviye inanan adam ile menfaat bekleyerek onu savunmaz. «Sen benim şu maddemi değiştir, ben de senin seçilmene çalışırım» demede bir dar menfaatçilik gizlidir. Kaldı ki asil menfaat; şu veya bu partinin emekten yana olmayan mensubunu elde etmek için yalvarıp yakarmada değil, işçi sınıfı olarak memleketimiz politik hayatında sahneye çıkmak ve Mecliste emekçilerin, emekten yana olanların, sosyal adalet uğrunda savaşanların çoğunluk sağlayarak Anayasa ilkelerini hayata geçirmesindedir. Bu asil ve dürüst yol ve bu uğurda açık çalışma varken gizli pazarlıklarla oyalanıp günü gün etmek, işçi davasına bağlıktan başka şeyler ifade eder.

UYANAN AFRİKA

Afrika'nın ilk meselesi "Yeni sömürgecilik.."

Yeni bir çağ başlıyor. Avrupa, geçmişin kıtasıysa Afrika da geleceğin kıtasıdır. Bu sözleri 1958 Akra Afrika Uluslararası toplantısına başkanlık eden 28 yaşındaki Kenyalı sendikacı ve kuruluş savaşçısı Tom Myoba söylemişti.

250 milyonluk Afrika artık beyazların soyup, sömürdükleri bir pazar değil Afrika hem siyasal, hem ekonomik egemenliğine doğru hızla yol alan ilerici bir kıta'dır.

Esaret ve kurtuluş

Oysa Afrika, daha yakın zamanlara kadar; bağımlı bir kıta, bağımlı bir ekonomi ve bağımlı bir insanlar topluluğuydu. XV. Yüzyıldanberi Afrika'yı Portekizliler, Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, Danimarkalılar, İsveçliler ve Almanlar sömürdüler. Amerikadaki pamuk tarlaları çok kazançlı olmağa başlayıp yeter işçi bulamamışca, Afrika bir esir pazarı durumuna da sokuldu. Bu, maskeli, dolaylı ve örtülü bir sömürme değil apaçık bir insan ticaretiydi.

1884 Berlin Konferansından 1890 gelişmelerine kadar koca Afrika; İngiltere, Fransa, Almanya, Portekiz, İtalya ve Belçika Kralı Leopold'un arketi arasında taksim edildi. Avrupa sömürücüleri önderindeki Afrika hastasını kendi keyiflerine göre çizip böldüler. Bu yaşmadan sonra, sömürme arketi şirket ve ordularıyla; Afrika'nın maddi ve manevi bütün zenginlik ve haklarını hayasızca sömürdüleri Afrika, bütün tabiatı ve insan kaynaklarıyla, beyazların sermaye lordlarına bağlı bir pazar oldu. Ve mezarlarından kızlarının küpelerine kadar soyuldu.

Afrikanın her bakımdan diğer kıtalardan farklı bir kadere vardır. Mesela; sömürgecilik kucagına ne kadar çabuk düşüyse, sömürgecilerin elinden de o kadar hızla kurtuldu. Kıta'nın sosyal haritası son 8 yılda tamıyamayacak kadar değişti. 1955 yılından önce Avrupalıların hakim oldukları Afrika ülkeleri sadece; Mısır, Habeşistan, Liberya ve Libya idi. Afrikadaki büyük değişiklik önce Arap ülkelerinde başladı. Sudan, Fas ve Tunus egemenliklerini 1956'da kazandı. Gana 1957'de egemenliğine kavuşan ilk «Siyah devlet» oldu, 1958'de Gine, 1960'da Nijerya, Somali, Kongo ve Madagaskar dahil 14 Fransız sömürgesi bağımsızlığını kavuştu. 1961'de bunlara Sierra Leon katıldı.

Dikkati çeken nokta: yeni Afrika ülkelerinin yalnız siyasal bağımsızlıkla yetinmeyip, ekonomik bağımsızlık üzerinde de titizlikle durduklarıdır. Sömürgecinin sadece ordusunu sürüp çıkarmak endişesini yok etmeğe yetmiyorsa Yabancı tekelci sermayecilerin ülkeleri üzerindeki nüfuzlarını da tamamen kaldırmak istiyorlar. Kendilerine hükmeden yabancı bankacıların de yurtlarından sürüp atmadan, egemenliklerine tam ve noksansız sahip olduklarına inanıyorlar.

1960'da Tunusta toplanan ikinci Afrika Halkları Konferansında Tunus temsilcisi şöyle diyordu:

«Yalnız hukuکی ve sosyal bir gerçek olan egemenliğin ilamı eski sömürgecinin ana yapısını değiştirmeye değil açıktır. Bağımsızlık sadece bir ön şart, gerçek kuruluşun bir vaadi dir. Yoksa kurtuluşun kendi değil.»

Yeni sömürgecilik

Gerek bu konferansta gerek aynı yıl Tancada toplanan İkinci Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonunda «yeni sömürgecilik» konusu birinci derecede ele alındı. Afrikalılar «yeni sömürgecilik» derken aşağıdaki üç noktayı kastediyorlardı:

- 1 — Tarım ve madenler üzerindeki yabancıların ekonomik çıkarlarının devam etmesi;
- 2 — Afrika ülkelerinin Fransız Birliği ve Avrupa Ekonomik Birliğine katılmasının sonuçları;
- 3 — Dış yardımların bir başta aracı olarak kullanılmasını.

Afrikalıların «Yeni sömürgecilik» konusunda titizlik göstermeleri yersiz değildir. Eski sömürgecilerin ekonomik çıkarlarını sürdürmek için yeni formüller bulup uygulağa çalıştıklarına şüphe yoktur. Yabancı orduları kıt'alarından koşturmuş Afrikalıların şimdi pençeyletikleri kuvvetler ticaret şirketleridir. Küçük, zayıf ve kuruluş halinde genç bir devlet dev tekellerle nasıl başa çıkacaktır? İşte bir çok Afrika lider bu soruya bir cevap bulmağa çalışıyor.

Manzara şu: Eski İngiliz sömürgecilerinde; «Birleşmiş Afrika Bankası», «Batı Afrika Bankası» ve

rupa memleketlerine satıyorlardı.

2 — Birlik Afrika ülkelerinin de harcanmak üzere 500 milyon dolarlık bir fon ayrılmış bulunuyor. Orta Afrika ülkelerine ilk beş yıl için ayrılan bu fon en verimli şekilde kullanılsa bile, bu ülkelerin kalkınması için çok yetersiz kalacaktır. Kalda ki güçsüz yerli ekonomiler, çok güçlü Avrupa ekonomileri karşısında ezilmekten kurtulamayacaklardır.

3 — Afrika ülkeleri dış yardım yabancı hâkimiyet ve nüfus sunun yeniden kurulması karekterini taşırsa kabul etmiyorlar. Bu prensipten hareketle; yarı yarıya yapan yabancılar kendi iç

çaktır.

b) Birliğe katılan her üye kendi kişiliğini koruyacaktır.

c) Birliğin amacı halk ve dünya barışı adına hür ve zengin bir Afrika yaratmaktır.

d) Üye devlet ve federasyon yurddaşları aynı zamanda birliğin yurddası da olacaklardır.

e) Devlet Başkanları Birliğin ortak savunma meselelerini kararlaştırıcaklardır. Her devlet ya da federasyonun ayrı ordusu olacaktır.

f) Birliğin bir ekonomik kuruluşu olacaktır.

İç sömürücüler

Bağımsızlığını kazanan her ülkeye gibi, Afrika ülkeleri de kurtuluş hareketlerini hedefine ulaştırıp yerli sömürücülüğü ortadan kaldırmak istiyorlar. Afrika'da yabancı şirketlerden başka sömürücülüğü devam ettirmek isteyen yerliler de var. Bunlar çoğunlukla, kral ailelerine mensup aristokratlar, kabile reisleri, büyücüler ve dış sömürücülerle işbirliği yapan bir avuç insan.

Bu duruma göre sömürmenin yalnız bir renk mestlesi olmadığı, renkleri ne olursa olsun insanlar arasındaki ekonomik bağ meselesi olduğu ortaya çıkıyor. Sömürme mekanizması ortadan kalkmadıkça bunu zenciler karşı beyazlardan sonra gene zenciler de kullanabiliyor. Asıl hedef insanın insan tarafından sömürülmesine meydan vermeyen ekonomik ve siyasal rejimi kurmak. Siyasal ve ekonomik alanda gittikçe söz sahibi olan Afrika halkı, o halktan yana aydınların yardımıyla, dış sömürmelerin yanı sıra iç sömürmelerin son kalıntılarını da yakında atacağına benziyor. Tereddütsüz söylemeli ki halkçı ve sosyal adaletçi düşünceler Afrika'ya bir daha sükülüp atılmayacak şekilde yayılmaktadır. Nkrumah 10 Temmuz 1960'da işçi sendikaları toplantısında şöyle demişti: «İnsana değer veren bir toplum kurup insanların ekonomik ihtiyaçlarını karşıladığımız zaman onların hayatları garanti altına alınmış olacaktır.» Afrika'daki sosyal adaletçi hareketler kaynaklarını hem çok eski Afrika yerlilerinin eşitçi geleneklerinden, hem de yabancı sömürücülere karşı duyulan tepkidenden alıyor. Afrika'ya sınıf gelişmesini Avrupalılar sokmuş. Yoksa bir tarafta sınırsız bir refah içinde sermayeci azınlık, diğer tarafta da yoksun insan yığınları gelişmesi Afrika'ya yabancı bir toplum düzenidir. «Toprak ve bütün zenginlikler halka aittir» sözü Afrika'nın benimseyebileceği bir ülküdür.

İkinci yazı gelecek sayıda

Uyanan Afrika'nın son siyasal durumunu gösteren harita
— Bir sömürgeciye bağlı devletler birliğine —

Türkkaya ATAÖV

«Eder Dempster Kumpanyası»; eski Fransız sömürgecilerinde «Batı Afrika Ticaret Birliği», «Batı Afrika Fransız Kumpanyası», ve «Batı Afrika Bankası»; Liberya'da «Firestone Kumpanyası»; eski Belçika Kongo'sunda «Belçika Genel Bankası».

Bu bankaların, kumpanyaların kudretleri ve ülkelerin iç ve dış politikalarını müdahaleleri ülkeden ülkeye değişiyor tabii. Kiminde iktidarı kiminde muhalefeti tutanak işlerine geliyor. Hâlâ genç ülkelerde bu kumpanyalar devlet içinde devlet durumlarını muhafaza ediyorlar. Adeta bu ülkeleri kendi hükümetleri değil de bu kumpanyaların yönetim kurulları idare ediyorlar.

Genç Afrika devletleri bu şirketler kadar Fransız Birliği ve Avrupa Ekonomik Birliği karşısında da endişelerini gizlemiyorlar. Bu birliklerin Afrika'ya gerçekleştireceği fayda sağlanması şüphesiz bir yana, Afrika Birliğinin kurulmasında büyük engeller çıkaracakları kesin olarak ortada. Bazılarında, ilk başta Avrupa Ekonomik Birliğine katılmak cazip gibi geliyor.

Birlik karşısında

Kurulmağa çalışılan bu yeni ekonomik münasebetler Afrikalılar tarafından şu üç açıdan ele alınmaktadır:

1 — Önce ekonomik, sonra siyasi bir bütünlüğe doğru giden Avrupa Ekonomik Birliği üyesi ri arasında gümrük duvarlarını kaldırırken süye olmayanlara karşı ortak bir gümrük duvarı kurmaktadır. Bu duvar, daha çok tek ürünün ihracına dayanan ekonomik bünyeli Afrika ülkeleri için yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Oysa bu ülkeler daha önce ürünlerini gümrüksüz olarak Av-

meselelerine karışma, ekonomilerini yönetme, siyasal düzenlerini kurma ve bloklar politikasıyla egemenliklerini tehlikeye atmama haklarını vermiyorlar.

Afrika Birliği

Artık Afrika halklarının ve önderlerinin parolası şudur: «Kişiliği olan bir Afrika yaratacağız...» Bu parola ilk defa 1958 yılında Akra'da toplanan Afrika Halkları Konferansında ortaya atılmıştı. Bütün Afrikalıları ilk defa bir araya getiren bu toplantıda; sömürgeciliğe karşı mücadelede ve her alanda bağımsızlık konularında tam bir anlaşma ya varılmıştı. Bu amaçları gerçekleştirmek için de bir Afrika Birliğine ihtiyaç vardı. Gerçi Afrika Birliği fikri eskidenberi Afrika dışında yapılan toplantılarda söylenir ve savunurdu. Bu toplantılardan biri de; sonra kendi ülkelerinin kurtarıcısı olan Nkrumah ve Jomo Kenyatta'nın da katıldıkları 1945 Manchester Kongresiydi. Bu toplantıda iki kati çeken Kenyatta, «Beyazlara karşı «Siyahlar birliğini ileri sürmüştü. Afrika diğer kıtalara benzemiyordu. Tam ve kesin bir renk ayrılığı vardı ve hangi millete mensup olursa olsun kara deriliyi sömürren yabancı; beyaz deriliydi. Bu durum siyahın beyaz Avrupalıya karşı savaşını gerektiriyordu. Nkrumah'a göre Afrikalılar bir yandan bağımsızlıkları için savaşırken bir yandan da birleşme üzerinde durmalıydılar.

Bu birleşme nasıl olacaktı? Nkrumah'a göre Gana - Gine Birliği bir örnek olabilirdi. Nkrumah ve Seku Ture'nin açıkladıkları «Bağımsız Afrika Ülkeleri Birliği Ana İlkeleri» adlı belgede şu maddeler vardı:

a) Birlik bağımsız bütün Afrika devlet ve federasyonlarına

Londrada 100 bin kişi nükleer silâhlara karşı muazzam bir gösteri yaptı

«Barış Casusları» İngiliz hükümetinin nükleer sığınak planlarını çoğaltarak halka dağıttılar

Geçen haftaya rastlayan Pas kalya tatilinde bir çok Avrupa başkentinde barış yürüyüşleri yapıldı. Danimarkada, İsveçte. Batı Almanyada binlerce insan nükleer silâhların yasaklanması için yürüdü. Fakat Londrada toplanan 100 bin kişi, atoma karşı savaş konusunda, şimdiye kadar eşine rastlanmamış bir gösteri yaptı. Bu gösteri sırasında dağıtılan bazı gizli vesikalar İngiliz hükümetinde büyük bir şaşkınlık uyandırdı. Kendilerine «Barış Casusları» adı veren bir grup, bir nükleer savaş sırasında hükümet erkânını saklanacağı atom sığınaklarının planlarını ele geçirmiş ve çoğaltarak halka dağıtmıştı. Çok gizli tutulan bu sarrın kimler tarafından elde edildiği henüz çözülmüdü. Gösteriler sırasında aktif rol oynayanlardan yüze yakın insan tevkif edildi. Onüç müzdeki günlerde İngiliz hükümetini ve halkını bir hayli uğraştıracak olan bu garip casusluk hikâyesinin en ilginç çekiç yanı yabancı bir devletin hesabına yapılmış oluşudur. Bu işi yapanların maksatları çoğaltıkları gizli vesikalarda açıklanmadan şöyle anlatılıyor:

«Sırtarı sizden saklıyorlar, çünkü sizin bir casus olmanızdan korkuyorlar. Rusya hesabına bir casus olmanızdan değil; fakat, bütün halkların hizmetinde bir casus olmanızdan korkuyorlar. Çünkü, sizin adınıza, sizin yararınıza, sizin geleceğiniz için; fakat, sizin rızanız olmadan yapılan işlerden bir gün haberdar olma hakkını kullanmayı düşünceğinizden korkuyorlar.»

«Barış casusları»nın gerekçesi bu. Haklı ya da haksız. Fakat kimseden para almadıkları bu işi bir menfaat karşılığında yapmadıkları açık. Ancak İngiltere'de rastlanmayan bir davranış. Bir neslin getirdiği bir barış inancı. Bundan bes yıl önce İngilterenin Aldermaston kasabasında başlayan

savaş tehlikesine karşı bir uyanış. Aldermaston'lular beş yıldır her Paskalya eserini barklarını bırakarak çoluk - çocuk yola düşer ve Londraya kadar yürürler. Gelenekleşmeğe başlayan bu yürüyüşler zamanla İngiltere'nin bir çok kasabasına sıçramış ve her yıl sayıları binlerce artarak 100 bin kişiye yükselmiştir. Bu insanların hepimiz için, bütün insanlık için, bütün medeniyetler için hatta mikroplara varuncaya kadar bütün canlılar için savaşmaları söz götürmez bir gerçektir. Atom denizaltısına sadece modern bir deniz aracı imişcesine ilgi gösteren ve bu korkunç silâhın resimlerini kaygısız bir tebessümle seyreden bizler için savaşmaları da bir gerçektir. «Eile gelen düşün - bayram» felsefesiyle uyumlanmış kimselerin de toplanıp bir nükleer savaş ihtimalini önleme cabasına katılınca kadar, Aldermaston'un

şereflili insanların bu işe yıl madan devam edecekleri muhtakkak. Başarıya ulaşma umutlarını tarih ya yazacak ya da yazmayacak.

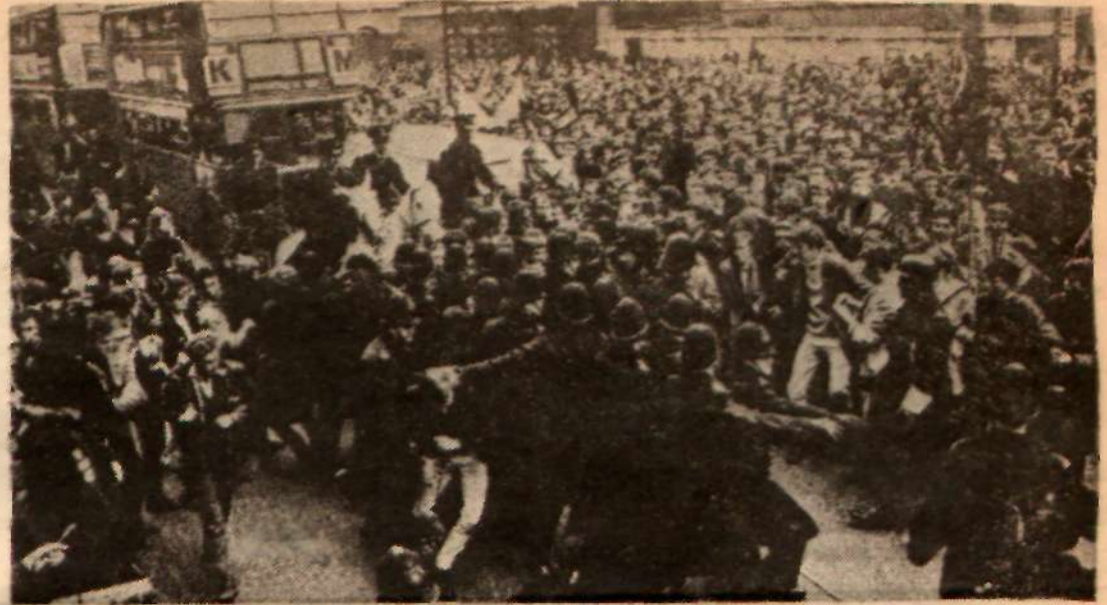
AMERİKA

Çelik tröstleri fiyatları artırdı

Fiatları ve grevleri bir yıl donduran Kennedy'nin ne yapacağı merak ediliyor

Dünyanın en büyük çelik müstahsili Amerika, sanayinin bu en önemli kolunda ciddi bir buhranla karşı karşıya gelmiş bulunuyor. 1959 yılından bu yana bazı tedbirlerle geçiktirilen ve geçirtilen bu buhran nihayet geçen hafta çelik tröstlerinin fiyatlara zam yapmaları ile suyun yüzüne çıktı. Şimdi bütün gözler genç Başkan'da olmasını hiç istemediği bu zamlara karşı ne yapacak? Bu konuda süregelen savaş bir müddet önce Kennedy'nin bu defa başarı kazanamayacağı endişesi tahminlerinde ağır basıyor.

Çelik sanayiindeki buhranın sebepleri çeşitli ve derin. İkinci Dünya Savaşından sonra hızla gelişen başka memleketlerin çelik sanayileri Amerikan

Paskalya tatilinde Londra'ya gelen nükleer silâhların yasaklanmasını isteyen yürüyüşçülerden bir grup polislerin kurdukları barajları geçmek için zorluyor.

çeliğine iç ve dış pazarlarda ciddi bir rakip olmağa başlamıştı. Özellikle Alman Japon ve İsveç çeliği karşısında Amerikan çeliği açıkça tehdit edilmiş oldu. Öte yandan Sovyetler Birliğinin hızla artan ihrasatı kısa bir gelecekte Amerikan pazarlarına yönelmek eğilimi gösteriyordu.

Amerikan çelik tröstleri için yeni rakipler karşısında kazanmak ancak sanayinin geniş çapta otomasyona tabi tutulması ile mümkün olabilecekti. Tröstleri de bu çareye başvurdu. Fakat, açıkta kalan binlerce kömür işçisinden büyük bir ders alan çelik işçileri fabrikaların otomasyonuna engel olmak için greve başladı. Meşhur 1959 çelik grevi aylarca sürdü. Ve «Otomasyon yapılmayacak» teminatı ile Taft - Hartley kanunu uygulanarak işçiler kanun zoru ile işbaşı edildi. Kennedy, çelik sanayisinde buhran bu safhada iken Başkan seçilmişti. Ve ilk iş olarak çelikçilerin yaptıkları zam teklifini ele aldı. Başkan çelikte yapılacak zammın bütün sanayi kollarına sıçrayacağı ve bunun işçi ücretlerinin artmasını gerektireceği ve bu durumun da çok korkulan enflasyonu doğuracağı tezinden hareket ederek zamma karşı durdu. Kennedy, çelikçilerin yabancı

ci çelik rekabeti ile olan durumlarını da kabul ederek çözümlü vergi indiriminde bulundu. Bu da meseleyi sadece tröstler yönünden çözümlenmeye getirdi. İşçiler bir yandan artan hayat pahalılığı öte yandan indirilen verginin otomasyon imkânlarını kazandıracağı endişesiyle grevler için hazırda bekliyorlar. Önümüzdeki haftalar Hükümet, tröstler ve sendikalar arasında başlayacak olan üçlü çatışma geçen yıllardan çok daha sert olacağı benziyor.

LAOS Tarafsız Başbakan yardım bekliyor

Güney Doğu Asya'nın sancaklı küçük memleketi yeni ve ciddi bir buhrana daha girmiş bulunuyor. İnanılmaz bir koalisyona kurulmasından sonra bu işe şüpheli bakanları hakkı çakartan bir durum büyük bir hızla gelişiyor. Bilindiği gibi uzun iç savaşlardan sonra geçen yıl yapılan bir anlaşmayla üç çözümlenmiş emsal edildiği bir koalisyona karar verilmiş ve Başkanlığa Tarafsız Savunma Fıma getirilmişti. Komünist eğilimli Pathet Lao ve tarafsız eğilimli kuvvetler, iç savaş sırasında aşırı sağcılara karşı

bir ittifaklı hareket etmişlerdi. İç savaş sona erdikten sonra bu anlaşma bir hükümet için de üçlü olarak yürütülmek istendi. Ve bu bir süre de devam etti. Fakat, tarafsızlardan Dış İşleri Bakanı Kinim Folsena'nın öldürülmesinden sonra Jarres ovasında karşılıklı bulunan Komünist ve tarafsız kuvvetler arasında silâhlı çatışma başladı. Bugüne kadar Pathet Lao kuvvetlerinin bazı kazançlarıyla devam eden bu çatışma, «aşırı sağcıların başkent Vientian'ı bırakıp kaçmalarına yol açtı. Bu durumda artık koalisyona diye bir şey kalmıyordu. Küçük Laos gene bir iç savaşın içine yuvarlanmıştı. Bu arada Pathet Lao'nun kolay zaferlerine bizzat tarafsız kuvvetlerin onlara katılmasıyla sıldandığı öğrenilince durum milletler arası bir şekil aldı. Özellikle Amerika Güney Doğu Asya'da meydana gelen bu gelişmeyi ciddiye almeye başladı. Kennedy cuma günü topladığı Güvenlik Konseyinde bu konuyu ele aldı. Tarafsız birliklerin Pathet Lao'ya katılması üzerinde önemli durdu. Çünkü Güney Doğu Asya'da keyfi idarelere karşı isyan eden Komünist çetelerin yansırı komünist olmasına Gerillalar da vardı. Ve keyfi idareye karşı halkın büyük çoğunluğunu kazananlar da tarafsız Gerillalardı. Meselâ Güney Vietnam'da bu tamamen böyleydi. Üzerinde durulması gerek nokta; tarafsız kuvvetlerin hangi sebeplerle Komünist eğilimli kuvvetlerle işbirliğine mecbur kaldığı idi.

ARAP BİRLİĞİ Ürdün Başbakanı Rifai düşüncüldü

Geçen hafta resmen kurulan Birleşik Arap Cumhuriyeti kendi dışında kalan Arap memleketleri arasında ilk et kisini gösterdi. Nasır'ın gölgesinin kesintisiz devam ettiği Ürdün nihayet yeni birliğine baskılı havasına tam olarak girdi. Henüz kurulmuş olan Rifal hükümeti Arap Birliğine gereken önemi vermediği için düşürüldü. Bu olayı Meclisin sağduyusu olarak görmemek için aynı anda Kuzey Ürdünde silâhlı çatışmalar yapıldığını ve ölenlerin olduğunu hatırlamak yerindedir. Bu çatışmalar sonunda Ürdün'de örfi idare ilan edilmiş ve fevkalâde durumun ne yönde gelişeceği beklenmeye başlanmıştır. Gerçi olayların yönü artık belli olmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyeti sağlam temellere oturtuldu. Orta-Doğu Arap dünyasında bütün monarşilerin sırasıyla devrilecekleri bir gerçektir. Ve her halde bunun ilk misali de Ürdün olacaktır.

Füze-savar silâh

Amerika Birleşik Devletleri Müsterek Kurmay Heyetleri Başkanı Orgeneral Maxwell Taylor, Amerika Temsilciler Meclisi'nin Maliye Komisyonu'nda beyanatta bulunurken, son günlerde Sovyetler Birliği'nin her türlü füze imha eden bir füze-savar silâhı meydana getirdiği hakkındaki söylentilerden söz açmış ve «Bu doğru ise, Birleşik Amerika soğuk harbi kaybetmiş olur» demiştir.

General Maxwell Taylor, sözlerini «Şu anda bunun yüzde yüz bir hakikat olup olmadığını bilmiyoruz. Yüzde bir nisbetinde bile böyle bir ihtimal mevcut olsa, biz onu yüzde yüz mevcut telâkki ederek hareket edersek çok akıllıca hareket etmiş oluruz» diye tamamlamıştır.

General Taylor'un bu ifşası, Amerikan Kongresinde bir bomba gibi patlamıştır. Birleşik Amerika'da parlamento organlarının «Gizli oturum» yapmaları nadir bir hâdisedir. Buna rağmen, yirmi yıldan beri ilk defa olarak yaptığı gizli oturumda Amerikan Senatosu, Sovyetler Birliği'nin «Amerikan polaris füzeleriyle uzun menzilli minuteman füzelerini düşürebilecek füze-savar silâhlarını geliştirmekte olduğu» meselesini müzakeret etmiştir.

İyl haber alan kaynaklara göre, Senatör Strom Thurmond, Nike-Zeus füze-savar proğramının süratle geliştirilmesini ısrarla istemiş ve Amerikan Savunma Bakanlığı'nın «Sovyetler Birliği'nin füze-savarlar alanında

daha ileride olduğunu teyid ettiğini sözlerine ilâve etmiştir.

Senatör Strom Thurmond, Savunma Bakanlığı'ndan elde ettiği bilgilere göre Nike-Zeus füze-savarının Rusların imâl ettiklerinden daha müessir bir silâh olacağını da açıklamış. Fakat Amerikan Savunma Bakanlığı bu konuda yorumdan kaçınmıştır.

Nükleer silâhlar dünyasında muazzam değişikliklere yol açacak olan böyle bir füze-savar silâhı, Sovyetler Birliği hakikaten sahip midir, değil midir? Bu konuda kat'i bir bilgimiz yok. Fakat, bu haberde bir hakikat olmasaydı, General Maxwell Taylor gibi ağubashlığı ile tanınmış bir kumandan kongre encümeninde böyle bir konuyu müzakere lüzumu duymazdı. Aynı konuda Amerikalılar da gayret sarfetmekte olduklarına göre, meselenin başlangıcı hayli önce olmak lâzım geliyor.

Böyle bir silâh, dünya silâhlı kuvvetler muvazenesinde ağır, hattâ korkunç tesirler yapacaktır. Varlıklarıyla övünülen, bir düğmeye basmakla dünyayı ateşe vereceği söylenen füzelerin rolü küçülmüş olacaktır.

Beşer dehşeti, üstünlüğün şahkasında değildir. Bulamayacağı silâh, karşı silâh yoktur. Mac Millan'ın 1924 Cenevre Dört Büyükler Konferansı sonunda söylediği şu sözleri hatırlıyoruz:

«Harbin dehşeti bizzat harbi mahkûm etmiştir.»

Dileriz ki, böyle olsun.

Ali İhsan BARLAS

Kent oyuncularını Bademler Köyünün tiyatro inşaat sahasında
— En iyi sinel yapmak için işten anlayanlara sor maktı —

Bademler büyük bir tiyatro gibidir

Kemal BİLBAŞAR

Öğretmen Mustafa Anaran da baş hyan tiyatro temsilcilerini Bademler'de hiç tavsatmadan sürdürdüler. Tiyatro köy için hem eğlence idi hem de bir eğitim aracı.

İlk oyuncuların askerliklerini İstanbul'da yapanlar tiyatro görgülerini artırdılar. Köye dönüşlerinde oyunlara yenilik getirdiler. Seyrettikleri oyunları akıllarında kaldığı şekilde, bazen de değiştirerek yazdılar sahneye koydular. 1949'da İzmirde Paydos oyununu seyredip pek bevendikleri için kendi köylerinde de sahneye koymaya karar verdiler. 40 gün uğraşp didindiler, prova üstüne prova yaptılar, en sonunda perdeyi açtılar. Oyun çok beyenildi. Oyuncular bundan cesaret alarak Seferihisar ve Urla ilçelerinde de temsillere devam ettiler. Çok başarılı olan o turneyi oyuncular bugün en tatlı bir anı olarak anlatırlar.

1954 den 1958 e kadar Demokrat Partili muhtarın idaresi sırasında eğitim işleri gibi tiyatro temsilcileri de baltalandı. Okul salonu gençlere verilmedi. Bunun üzerine oyuncular, muhtarı hicveden bir oyun hazırladılar, kahvelerde temsiller vererek muhtarı köylünün gözünden düşürmeye çalıştılar. 1958 de D.P. li muhtar devrildikten sonra Tiyatro yeniden canlandı, okulun salonunda ard ardına birçok piyesler sahneye konuldu. Oyunlar dalma parasız gösterilirdi halka. İçeye gidildiği zaman masrafları Kaymakamlık ya da Belediye karşıladı, orada da oyunlar halka parasız gösterilirdi. Lâik bir terbiye aldıklarından kız oyuncu bulmakta sıkıntı çekmezdi köy tiyatrosu. Tersine kızlar kändilerine rol verilmediği zaman küserlerdi delikanlılara. Köyde-bir kaç temsil heyeti birbirleriyle yarıştı.

Son yıllarda okulun dersaneye olan ihtiyacı sebebi ile salon bölünerek sınıf haline getirildiği için bir tiyatro binası yapma ihtiyacı şiddetle duyuldu. Önderler yeniden işe sürüldü. Muhtar köy sandığından bir arsa temin etti. Köylü taşını, kumunu çekti, kirecini yaktı. Önderler Teknik Üniversiteden bir proje istediler. Orada çok pahalı bir proje hazırlandıktan İzmir Belediye memurlarından birine baş verdular. Daha ucuz ve köyün çapına uygun bir tiyatro binası projesi çizdirdiler. Bu projeye göre temeller atıldı. Fakat inşaatı devam olunamadı. Çünkü temel duvarı üzerine beton bir kuşak atılması gerekiyordu. Köylü kooperatife para yatırdığından tiyatro için hiç yardımda

bulunamıyordu. Köyün temsilcileri özel tiyatrolarla temasa geçerek onlardan yardım teminine çalıştılar. Kent Tiyatrosu Bademler köyü yararına verdiği temsilcilerin parasını yolladığı zaman temellerin beton kuşağı sarılacak inşaat hızla bitirilecek salonun üstü de örtülecektir.

KARDEŞLİK VE SEVGİ VAR

Bademler köyünde suç işlendiği pek nadir görülür. Suç için uygun bir ortam yoktur köyde. Ağa yoktur. İşsiz güçsüz insana rastlanmaz, kadını erkeği boş zamanlarını değerlendirilmeye alışkındır. İşten kaçanı tembellik edenini kınarlar. Alevi gelenekler sofuluğa, taassuba yer vermediğinden gericilik köy sınırından içeri giremez. Girse de tutunamaz. Kadın erkek münasebetleri de gayet normaldir. Kaç göç yoktur. İşte, eğlencede kadın erkek hep bir aradadırlar. Bir delikanlı dem şişesini alıp erkek arkadaşlarını evine götürdü mü evin kız ortaya çıkar onlara hizmet eder. Dem olduğunu duyan köyün kızları delikanlıları eve dolarlar. Gelenler birbirlerinden hoşlandıklarını bildikleri kız erkeği birbirinin yanına otururlar. Sevişenler serbestçe konuşur derleşirler. Kimse kıskanmadığı gibi onların birbirine yaklaşmalarına yardım da ederler. Erkek oyuncu kalkarsa sevdiği hoşlandığı kız elinden tutarak karşısına çıkarırlar birlikte oynatırlar. Herkesin içinde kızın erkeğin birbiriyle konuşması fiiori etmesi ayıp değildir. Gizlilik ayıptır. Hoş görülmez. Demlerde, sevişenler birbirlerine

Kent Oyuncuları Bademler'de Türkmen kıvıfıtlı le yayık başında Tiyatroya aşkla bağlananların mutlu oldukları köy —

yakma söylerler. Bademlerin 13 ün de kızları, oğlanları Karacaoglan'dan, Köroğlundan adsız halk şairlerinin dörtlüklerinde nen az üç yüzünü ezber bilirler. Erkeğin yaktığı na kız uygun bir dörtlükle karşılık verir. Bu yakışmayı herkes gibi ana sı babası merakla izlerler. Gençliklerini hatırlıyarak pek keyiflenirler.

Köyün övücülüğü gençlerden biri olan arkeolog Musa Baran, aynı zamanda bir halk sanatçısıdır. Onun yaktığı pek sevilen dörtlüklerden biri şudur:

Sabah yıldızı gibi doğdu ucadan
Şavkı vurdu pencereden bacadan
Uykustuzmuydun sevdiğim çünkü
geceden
Uyan sevdiğim uyan sabahlar
otuyor

Bu yakma şu saatte söylenir: Dem çok tath geçmiştir. Anaları saat 11 de fenerle gelmiş kızlarını almıştır. Yalnız evin kızı kalmıştır demde. Delikanlıların uykusu yoktur. Deme ara vermeden devam ederler. Saat 2 olur gene usanmazlar: —,adi, derler, sabahı ayafım.

Dunun fizesine saat 11 de ayrılmış gitmiş olan kızların akrabası, yakını olan delikanlılar giderek kızları uyarırlar tekrar deme getirirler. Sabah yakıdır. İçlerinden birinin sevdiği kız alıp gelmemişlerdir. İşte bu dörtlük o zaman söylenir.

Demlerde oyuna da kalkılır. Her zaman ilkin erkek kalkmaz. Kız da kalkabilir. İkinci kız kalkmışsa gidip erkeğe niyazda bulunur. Niyaz şöyle yapılır: Kız, yanağım, birlikte oynamak istediği erkeğin şakaklarına değdirir. Niyazı alan delikanlı kalkar, kız karşısına geçer birlikte oynarlar. Ötekiler de el çıparak sazandara uygun tempo tutarlar. Oyun bitince kız çirpanlara mükâfat olarak dem sunar.

Oyun dört kişiyle de oynanır o zaman daha bir hareketlenir oyun. Dört ten fazla kişiyle oyuna bengi derler.

Kızlar delikanlılar birbirlerine bunca yakın oldukları halde kötü gözle bakmazlar. Herkesin içinde sevdiğine sayısız yakmalar söyleyen onunla birlikte oynayan genç kız kapıdan çıktık tan sonra yanlarında üçüncü bir kişi bulunmadıkça gece karanlığında sevdiği ile birlikte gitmez. Kapı önüne bir kızla bir erkeğin tenha konuşması ayıp sayılır.

Bademlerde erken evlenilir. Ana baba kızlarını isteyeni haline vaktinli düşünmezler verirler. Birbirleriyle anlaşan, sevişen kız erkek muhakkak evlenirler. İstekler ancak düğün masrafları yüzünden reddedilir. O zaman da oğlan kızı kaçırır birbirleriyle anlaşmalarında kız, teminat vermiştir:

— Babamdan iste, vermezse ben sana kaçırım, demiştir.

Aynı kız üç erkek birden sevsen köy, kızın sevdiği delikanlıyı tutar. Gönlü olmayan kızı kaçırması hiçbir erkek istemez. Çünkü o kızın ömrü boyunca kendisine bağlanmayacağını hayatlarının tatsız geçeceğini bilir.

Bademler köyü böyle bir köydür. Badem çiçeği beyazdır. İnsanın için yaşama sevinci ile aydınlatır umut foldurur.

— SON —

— On bin sene evvelini fetettik biz. Fetettik emme sonu yağmaya vardı. Fetetmeye yağma yakışmaz kil Dünyanın temeli deyorlar buraya. En eski harabat buymuş. Sekiz bin deyen, dokuz bin deyen, on bin sene evveli deyen var. Bilen bilir gayrı. Benim bildiğim: Dün yanın temeline üç-beş gişi gondurdu köşkü. Cümlemiz yıkık saçaktan merkep bakar gibi, bakındık kaldık!..

Böyle dedi Hacılar bir köylü. Bir şey diyemedim ona. Dilime gelenler öz değil di sanki. Bu yalın gerçek karşısında benimki lâf ebeliği olacaktı. «Gidelim artık, bize müsaade» dedim. Ellerimi iki eliyle sıktı uğurlarken. Bir daha anlattı yürüyeceğimiz yolu. «Uzunca gal maya buyurun» dedi.

On bin yıl öncemize açılan kapı, Hacılar köyüne dört kilometre uzakta. Cı-liz bir toprağı yürüyoruz..

Küçük bir tepeden, büyük bir ovaya bakıyoruz. Köylülerle serpillip kalmışlar. Koca bir dev tohum saçmış gibi.. Bilinçsiz kazmalar inip kalıyor. On bin yıllık zaman örtüsü delik—deşik. Yaklaşıyoruz. Her şey tur-buz. İlk düşüncelerin yapıtları, kalın şekilli taşlar, çanak, çömlek, testi kırıkları, ilk kırmızılar paramparçalı..

Yorgun bir kazmaya yaklaşıyorum:

— Merhaba! Kolay gelsin!

— Merhaba!

— Çok yorulmuşsun dinlen biraz.

— Ne edecen? Hep böyle! Yorgunluğum burdan değil, çok evvelinden geliyo.

— Şimdiye dek bir şey bu lamadın mı?

— Buldum, şöyle avuç içi bi tuğla. Yazılı falan.. Üstünde ganat gibi bi şey vardı.

— Duruyor mu? Sattın mı?

— Bi on pangınot aldım. Ne edecen? bu işi iş edindik gayrı. Lâkin nasip yok. Bi şeycik bulsak ta belimizizi doğrutsak.

Yüzü ve boynu, boncuk boncuk ter.. Yakasından bir nazar boncuğu görünüyor.. Nesine nazar değecek bilinmez? «Bi şeycik» arıyor bu ralarda. Onu «Bi şeycik» ten yoksun koyanlara, bir umut la bir ömür boyu yalnız birakanlara kahrediyorum. Ağ layımı bir gülüşle kim olduğumu soruyor, söylüyorum.

Başka bir köylünün karşındayız: Kavruk ve süzül-müş görünüşünden epey geçkin olduğu anlaşılıyor. İncecik boynu damar damar.. Ya rıh köyünden gelmiş bura ya.

— Kazmanın iyisini bula-

İşte ellerinde kazmalar yüzlerce köylünün hafriyat yaptığı saha
— Binlerce yıllık sanat eserlerinin paramparça edildiği delik deşik topraklar —

Bir eski medeniyet parça parça ediliyor

mamışsın Pek güdük sapı var. Bununla zor olur kazmak.

— İdare ediyo! Kusura bak ma emme, ne maksatlan sor duğunu annadım. Hep biliyoz, bu iş yasak. Hökûmatın emri var. Var emme geç ka lındı gayrı. Taa başından ya sak olmahydı. İş isten geçti.. Burayı eleyenler cledı. Vuran vurdu partiyi.

— Sen hiç bir şey bulama dın mı?

— Ne gezer? Bi şey galmıştır deyorum emme nafile. Fazlada gözüm varsa, gözüm çıksın. Elin oğlu padişahı duttu zenginlikten yana. Burdurun yarısını satın alırsa heç şaşılama. Gusgan mak değil emme, bizde heç gader yokmuş. Ahırda yatmaktan gurtulursek deyorum. Çor-çocuk hepı hasta.. Pek müşgül galdık. Gara zevda gibi oldu bu iş. Ha buldum! ha bulacam! Put zevdası yüzünden tarlayı takkayı unuttuk getti. Renç berlik öldü gayrı! Bak! görüyon, bütün millet gazma salleyor. Gafam dakıldı bi kere. Buraya gelmeden mi, içim içimi yeyor. Ya bulursam! Ya bulursam! Bu süprüntülükten gurtulamadım bi türlü. Boklu tavuk gibi eginip duruyoruz. Bi heykel bulmazsam halimiz duman. Tarlada in-ein top atıyor. Bakmadık heç bi işe, bakmadık!...

Gerçekten çok güçlü durumu. Sağlık duygusu var dı bir yanda. Yaptığını yakıştıramıyordu kendisine. Ö-

ROPÖRTAJ Erdoğan ÖZER

te yanda bir kaç vurgun ağası serap gibi çekiyordu onu. Bir yanda tüteneyen bir yuva, hasta çocuklar, boş tarla, bom-boş mideler.. Öte yanda, saraya dönuşen birkaç ev, eldiven gibi değıştirilen lüks arabalar, şehirde geçen bir hayat.. Gerçekten sevdaya tutulmuştu köylü dayı. Ya bulursa! Ya bulamazsa?—

Başka bir köylünün karşındayız. Hangi köyden oldu ğunu sormayı gereksiz buluyorım. Bu salgın tüm Burdura yayılmıştı çünkü. Sorularına tatlı cevaplar veriyor du bu köylü.

— Buldum bi heykel. Buldum emme geçirdik getti.

— Ucuz mu sattın?

— Hay ööle olsal! Hayal-mayal bi gafaya benzeyordu. Ne olduğunu kestiremedim. Gafa desem değil; yer elması gibi, tort—mort! Göz desem değil; dana gibi gocaman gocaman! Ne ağrı belli, ne burnul! Bu bok para etmez dedim, vurdum garmayı. Meğer iş ondaymış. Meğer eski zaman insanı o biçim oluyomuş. Otuz bin pangımotu ezdik gazmaylan. Gece döşöşe yatım mı uykulu tutmuyor, çarpınıp çarpın duruyom.

— Sakın kendi kafanı da kaçırmasın, dedim. Geniş geniş güldü.

Keşke ezilen otuz bin olsa. Paha biçilir mi o heykele? Burada herşey can acısı. Oldum olası kuruturuz kaynakları. Bir kumar teklifine bırakırız yaşamayı. Sonra durur, kaderimize söveriz. Nereye varır bunun sonu bilinmez! Yaptıklarımız, iyi düşüncelerimize mezar hazırlamaktan başka bir şey değil.

Gençten bir köylüye yaklaşıyoruz. Şapkasını iyice yana yıkımsın. İşıl işıl ter akıyor yüzünden. İşık çalıyor, deli deli. Bazan yavaş, bazan öldürür gibi indiriyor kazmayı.

— Nasıl, keseyi doldurdum mu?

— Yok ağbey! yok! Buldum ufak tefek.. Çarpıtılar elimden. Su fiyatına getti valla!

— Kime satıyorsunuz?

— Biz biliriz satacak yeri. Sen de bul, bana sat. Gavur kısmı meraklı putlara. İstanbuldan vızır vızır taksit işler buraya. Hep bulduğunuza bi odaya sıralasak iyi imiş. Torisler para verip bakarlardı helbet. Lâkin milyonlar bir kaç gışıye yâr oldu. Elin oğlu. Şekerden köydeki evine hususi telefon çektiriyor. Heykelleri bi odaya sıralasak iyi idi. Şimdi ziyan oldu gitti hepı. Olan oldu gayrı.

Güçlü kuvvetli bir genç bu. Varlığını bir kumara harcıyor, ya da varlığı bir kumara harcattıyor. Ne derssek diyelim artık.

Burdurda bir salgın bu. Haclar, Düğer, Yanışlı, Sertaş, Elmacık, Suludere, Yasığıme, Kuruçay, Giravgaz, Bereket, Bucak, Ağlasun ve daha nice küçük köyler bu salgına tutuldu. Hallaç pamuğu gibi atılıyor topraklar. Kazmayı kapan kazıyor. Bu uğurda ölenler, yaralananlar var. Gazetelere geçen olayların çoğu da bu sebepten.

Bir yıl içinde yeni ağalar türedi. Bütün çabalar üç-beş kişiye yarıyor. Köylü unuttu tarlasını. Tarım durakladı. Bulan var, bulamayan çok.. Köylü daha da yoksul düştü bu işten.

Paha biçilmez tarihi değerler, harman gibi savruldu, savruluyor. Dünyanın hiç bir yerinde yok bu yapıtlar. On bin yıl öncesine açılan ilk kapı Burdur.. Güçlü bir kaynak kurudu, kuruyacak.. Ne kadar bu korkunç terkedilmişliği yaşayacağız, bilinmez!

Burdur Es ki eserler müzesinde korunan iki eser
— İstanbula kaçırırken yakalanıp kurtarıldılar —

MARTİN EDEN

Rauf MUTLUAY

Yirmi yıl önce bir kenar mahalle sinemasında Martin Eden'in filmi seyretmiştim; Glenn Ford'un ilk oyunu, kavgası bol, egzotik sahneleri çok, sonu mutlu bir Holivut bozması idi; gene de Jack London'un büyük eserlerinden bazı izler taşıyordu. O gün bugün bu kitabı merak ettim. Birkaç yıl önce dağınık tefrikalarını okurken de çok sevmiştim. Şimdi o kadar beklediğim romanı bitirince düşünürümün zerresi yok içimde; büyük bir kitap bu.

Jack London'dan birkaç hikâye cildi var dili-mizde. Konuları çok hareketli, alabildiğine sort çaptırmaların heyecanı dolu, bir kısmı daha çok serüven içgüdülerine cevap veren duygulu tabiat hikâyeleri. Remzi, Varlık, Yeditepe yayınevleri bu alanda birer ikişer seçmeler kitabı çıkarmışlardı. Yıllarca önce Akba Kitabevi de Deniz Kurdu'nu yayınlamıştı. İlk defa olarak şimdi, bu büyük yazarın gerçek değerini belirten ciddi eserlerinden biri elimizde: MARTİN EDEN. (Çeviren: Mete Ergin VARLIK Ya-yinevi, büyük eserler kütüphanesi: 50, İstanbul marti 1963, 390 sayfa, 6 lira).

Martin Eden; kalemiyle yaşama mücadelesinin en amansız kavgasına girmiş soylu bir yazarın, yazılmasına ilgi bulmak, kendisine yer açmak için ortaya atıldığı sayısız denemelerin zaferinden sonra, ilk eserleri ne göre çok geniş bir hürlükle yazdığı tam bir otobiyografidir. O kadar ki, romanındaki sonuç, garip bir önseziyle kaçınılmaz bir kader olarak gördüğü trajik sonuç, birkaç yıl sonra kendisine de uygun düşecek; Jack London da Martin Eden gibi kendi kişisel mutluluğunun, küçük çevresine dağıttığı cömert başarılarının yarattığı iyilik dünyasının yetmediğini görecektir; iradesinin son gücüyle yaşama içgüdülerini yenip bu dünyadan kendi dileğiyle ayrılacak. Martin Eden; yazarın bütün hayatıdır; tadını almadan geçen çocukluğu, iş kavgasındaki köleliği deniz serüvenleri, yanlış yollardaki zevkleri, nihayet ölüme edindiği aşkı. En önemlisi; bütün yetişmesi, okuduklarından yarar ettiği kişiliği, serüven hikâyelerine koymadığı bütün düşünceleri, olay ve harekete alıştırdığı okuyucuları ne yadırgatan bir toplum yergisi. Önceleri sadece kol emeğiyle geçinen, yavaş yavaş kafasının ve kaleminin ürünlerine kavuşan bir halk delikenlisinin ülkücü aşkı, ün ve mutluluk düşleri, yoksullukları ve çalması, zaferi ve mutsuzluğudur. Martin Eden; hem Nietzsche'nin üst insanı olmak için çırpınan, hem sınıfının hak kavgasında yer almak isteyen çelişmeli bir kişiliğin burjuva toplumundaki beslangıcı ve sonudur.

O kadar severek, o kadar ilgiyle okuduğum bu kitapta önemli başka yerler de var; Amerikan hayatının özellikleri, bir aşkın o kadar olgunlukla anlatılan evrimi, toplum kurallarına uymayan birleşmelerin zorluğu, kadının zaafı, burjuva gelenekleri; bence en önemlisi de, bizim ülkemizde örneğini göremediğimiz şekilde eğitim ve kültür sağlamlığı. Kendini yetiştirmiş bir halk çocuğunun bile bizdeki üniversite kafalarını kat kat aşan geniş bilgisi kavuşma olanağı, edebiyat dünyasının bizdekine hiç benzemeyen kavgası alanı.

Çağdaş akımları gereğinden fazla aceleyle benimsediğimiz bugünlerde dünün değerlerini atlayıp geçtiğimize inanırım; Martin Eden, muhakkak okunması gereken önemle bunlardan biri. Varlık yayını evi, devamını dilediğimiz bu doğru seçimle, iyi bir hizmet yapmıştır.

Dost Dergisinin 25. sayısını bugüne kadar almadınızsa şimdi almayı unutmayınız

DOST DERGİSİ

En seçme yazılarla çıktı

Bütün satıcılarda bulunur

32 SAYFA 1,5 LİRA

Yıllık aboneli 18 liradır. Öğretmen ve

öğrencilere yüzde yirmi indirim yapılır

Piizgârlı Sok. Öve Han, Dr. 4 — ANKARA

Kromitlik var!

Kardaşım Göyneksiz, Olup bitenleri bana anlat, diyorsun. Ben sana ne anlatsayım kardaşım Göyneksiz? Bugüne dek aceler olduğunu biliyorsun, bundan sonra da neler olabileceğini kestirebilirsin.

Şu günlerde her yerde her işte kromitlik var kardaşım. Caddelerde kromitlik mağazalarda kromitlik, meclislerde kromitlik, gazetelerde kromitlik, demokraside kromitlik, her şeyde kromitlik...

Geçen gün, Köy Enstitülerinin kuruluşunun yirminci üçüncü yıl dönümünü kutladık. İnsanın durup durup güleceği geliyor, kardaşım Göyneksiz. Ortada kutlama günü var, velâkin enstitü yok!... Köylünün okumasını ve de aydınlanmasını istemeyen iktidarda kromitlik yok mu? Enstitüleri kapatanlar da, Enstitülerin açılışını istemiyenlerde mutlaka kromitlik var. Kromitliğin olduğu yerde demokrasi olur mu? Demokrasî demek, ne demek? İsmet Paşa diyeyim ki, «Ben hatırlan cevap dönmelerini bekliyorum Halk ne zaman. «Gayri enstitüleri açın» derse, o zaman enstitüleri açacağız... Şimdi anlıdın mı kromitliğin ne olduğunu? Bana sâhrsa, köylü «İraz fazlaca efendileşti, elini soğuktan sıcağa değdirdiği yok Ortada kromitlik var, kromitlik almış yürümüş, efendiliğin sırası mı?»

Ankarada bir Atatürk bulvarı var. Üstünde cicihi bicili otomobillerin cirit-atığı bir köca caddesi. Bu caddede dilenci çocuklar var, Dört, beş, altı yedi, sekiz, dokuz, on yaşlarında... Karın altında yalınayak ve mosmor çocuklar... «Ağta, a çim» diyorlar. Kromitler bunlara çugene diyorlar. Oysa Ankaranın verisi bunlar Ankara ne verisi halkın çocukları. Bunlar böyle büyüyebileceklere gidemeyenler, hapis yatacaklar vergi verecekler... Benim aklim duruyor, kardaşım Göyneksiz! Hiç bir zaman, bu Atatürk Bulvarında bu kadar aç cocuğu bir arada görmemiştim. Demek ki demokrasi ilerliyor. Demek ki kromitlik var memlekette.

AP'den istifalar bekleniyormuş, kardaşım Göyneksiz. Yani ne olacak? kromitlik kalkacak mı? AP'den istifalar başıms. Yani ne olacak? AP'li Reşat Özaradın dokunulmazlığı kaldırılmıy. Yani ne olacak? Her tarafı serbest mi yani? Her tarafına dokunabilecek miyiz? Yani, ne olacak? CHP kendine çelid düzen verecekmiş. Yani ne olacak? Kromitlik kalkacak mı? CKMP dedi ki... Eee, yani ne olacak? MP dedi ki... Canım, yani ne olacak? Kromitlik kalkacak mı? «Büyükbaş» Kamonda demis ki... Ufff, bırakın şu Büyükbaş... Yani, ne olacak? Gümüşpala demis ki... Hay sîzin... Ulan, yani ne olacak?

Bana bak Göyneksiz! Bu memlekette kromitlik var, anladın mı? Dedikyle, demis kiyle bu kromitlik kalkmaz, aklını başına topla oğlum! Memleketi top sahasına çevirdi bu partiler, CHP, CKMP, MP, YTP, AP... Takmışlar halkın kederini ayaklarına, o vurup ona veriyor, o vurup ona veriyor... Yıllardır paslaşır dururlar bu herifler. Dertleri ne, biliyor musun? Gol atmaki! Kim yiyecek bu golü? Ulan oğlum, kromitlik kıvar bu memlekette... İsmet Paşa diyeyim ki,

«1950 yılında ben ölseydim. İnşânî makamını kaybetmenin birisi içinde dayanamadı, öldü, diyeceklerdi. Celâl Bayar Bey ölseydi, bakın, adamcağız demokrasî için o kadar mücadele etti ki, nihayet canını bu yolda verdi, derlerdi. Fakat her ikimiz de yaşadık. Millet, benim de, onun da görüşlerini ve hizmetlerini değerlendirmek imkânını buldu. Yaşamamız benim lehime, Celâl Bayar Beyin aleyhine oldu.»

Şimdi anladın mı, köylünür niye bu kadar fazla efendi olduğunu? Şimdi anladın mı niye böyle fazlaca kalkındığını? Şimdi anladın mı, niye bu memlekette kromitliğin fazla olduğunu? Adamcağızlar bizim yiyeceğimizi değil diyeceklerini düşünüyorlar!...

Hükümet şimdi de Porselen Kanunu ile uğraşiyor. Kardaşım Göyneksiz. Porselen Kanunu demek memurları tavama kanunu demektir. Karıncanın kanatlanması eceline işaretler derler. İsmet Paşa ne zaman memurları tavama çalıştırsa mutlaka partiyi kaybetmiştir. Korkarım gene kaybeder...

Hüseyin KORKMAZGİL

Bu Porselen Kanunu çok köklü bir şey... 1948 de Profesör Nöymark diye bir zat gelmiş, bu Porselen Kanunu ile uğraşmış. Ondan sonra 1952 de İsviçreden Şansölye Profesör Loyengurber gelmiş, bu Porselen Kanunu ile uğraşmış. Ondan sonra, 1953 de Profesör Martin ve de Profesör Kas Türkiyeye gelerek, bu Porselen rejimiyle uğraşmışlar. Porselen raporları hazırlamışlar. 1954 yılında bizim Maliye Bakanlığı bir Porselen kanunu tasarlattırmış ve muşambaya sarı rafa kaldırmış. İşte şimdi, de üç başlı hükümetimiz ve de meclislerimiz bu Porselen Rejimiyle uğraşıyorlar. Yani bu demek ki, 500 bin memur görevlik asılanacak... Memurlar uyuyorlarmış... Yani, kimin ağıktan, kimi yağ bağlamaktan. Hükümet demis ki, «Toprak reformu yapamadık, eğitim reformu yapamadık, adaletçe vergi reformu yapamadık... Bari Porselen reformu yapalım...»

Afî kızığa çektik, şimdi de işte bu porselen işleriyle uğraşıyoruz, kardaşım Göyneksiz. Ankarada lâl çok!...

Bir de, şu bizim kromitçi Oğuz Akal meselesi var... Bu herifçeğiz Ağır Cezaya verildi, biliyor musun?... Niye dersin, herifçeğiz meğsersem döviz kaçırmışmış vaktiyle... 1955 ile 57 yılları arasında bu Kromitçi Akal efendi, Amerikaya 8 milyon 910 bin 445 dolar değerinde 248 bin ton kromit ihrac et-

mişmiş. Bu paranın 94 bin dolarını Türkiye'ye sokmamışmış. Yaaa... İşte şimdi bu Kromitçi mahkemeye verildi. Suçu büyük. Velâkin, 10 milyon liralık borcunu millerin sırtından ödememize bu gibi suçları engel değil. Kromitçi Oğuz Akal ve benzerleri, bu memleketin millî servetleri, millî yedekçileri millî kahramanları, millî özel sektörleri, millî dolandırıcıları, millî üçkağıtçıları, millî açığöçürleridir. Biz şimdi boğazımızdan kestik, bunları beslemekle uğraşıyoruz. Hükümetin işi başın-

çilerin davası görüşülürken Meclisli halini görsen Türkiye yi bırakır kaçardın, kardaşım Göyneksiz. İşçilerin hakkını ko ruyacağız diye cart cart öten partiler, Sendikalar Kanunu görüşülürken tam siper yapmışlardı. 10 Nisanda Mecliste AP den 36 milletvekili vardı az sonra 11 tane kaldı. Ötekiler ona göre... 11 Nisanda AP den 18 milletvekili vardı, az sonra 6 tane kaldı. 12 Nisanda YTP den 7 milletvekili vardı Mecliste, CKMP'den 3 milletvekili! Ötekiler ona göre... 16 Nisanda Mecliste çoğunluk sağlanmadığı için toplantı yapılmadı. Oysa. Af derken, milletvekili maaşları na zam derken, Meclis dolup taşıyordu! Kromitliğin geçer akçe olduğu yerde demokrasi olmaz, kardaşım Göyneksiz. Bu partiler varın halkın işçilerin emekçilerin karşısına geçip «Bize oy verin sizin haklarınızı biz savunacağız» diyecekler de gel mi?

Hele şu Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu çıkınsın da, ondan sonra konuşalım. Selâm eder gözlelerinden öperim.

ÂRİFE TÂRİF...

İstanbul AP Senatörü Öztürkçine - ilâhî Öztürkçine! Senato Başkanlığına bir sözlü soru vermiş, «Türkiyede mason, İrkiçi, Turancı kafatasçı, sağcı, ilerici gerici... Gibi sözlerin kanunî tariflerinin yapılmasını istiyorum» demis.

Sayın senatör galiba çok az okuyan çok az düşünen, çok az gezen, çok az gören bir insan... Hazıra koamak istediği belli. Bari biz bir iyilik edip açıklayalım kendisine bu sözlerin anlattığını.

Erendim, Yemice sigarası alan kişi, ödediği fiyatın yüzde 61 ini vergi olarak ödemistir. Yemice mali 3 metre kumas alan kişi, ödediği bedel ile, aynı zamanda «Dahilde alınan istih-sal vergisi» nden kendisine düşen payı ödemistir. Kumayın ip ligini boyayan boya dışardan gelmişse, yani ithal buyurulmuşsa, gümrük vergisinden payına düşeni ödemistir. Trene uçağa, vapura binen vatandaş-

ilet parası diye ödediği bedel ile, aynı zamanda «Nakliyat vergisi» de ödemistir. Özetle devlet, kişinin diyelim ki 600 liralık geliri - yani maaşı, ücreti vs. - üzerinden yüz liralık gelir vergisi aldıktan sonra, geri kalan 500 liranın harcama sırasında da, gene vergi almekte devam eder. Yani, devletin görünmeyen eli amma da görünmeyen haal her zaman vatan dışın cüzdanındadır. Devlet hiç bir zaman «All» demez her «Ver!» der. Ve buradan «Alısvetmiş» doğar. Örneğin, Millî Eğitim Bakanı Sevket Raşit Hatip oğlu ile gerici arasında sürekli bir alışveriş mevcuttur. Öğretmen okullarına irkiçi gerici öğretmenler atanmakta ve okullara Yeni İstanbul gibi Yeni İstiklal gibi Orkun gibi Toprak gibi, Adalet gibi faşist gibi, gerici gibi, irkiçi gibi, seriatçı gibi, devrim düşmanı gibi gazeteler ve dergiler bedava tarafından dağıtılmaktadır. Bu bir yatırım olup, Sevket Raşit Hatiboğlunu ne zaman vatan dışı kesinlikle bilinemez. Örneğin, bugün 27 Mayıs karşı çıkan senatör ve milletvekilleri,

bu şerefli mevkilerde 27 Mayıs sayesinde bulduklarını akıl larının kıyasına bile getirmemekte olup, DP kalıplarına çaktıkları selâmın ve vatanın kendilerini ne zaman yatacağı kesinlikle söylenebilir. Örneğin, Menderese deve kurban etmekle meşhur ve mîrur Devenci Kadri Eroğan, «Bu millete plân değil, pilav gerek» demekle tarihi vazifesini yerine getirmiş olmaktadır. Örneğin,

15 bin öğretmenin Ankaradaki yürüyüşünden söz etmeyen Yeni İstanbul adlı ceride, 18 Nisan günü sayısına «Köy Enstitülerinin açılmasını isteyen TIP li gençlerin yürüyüşü dün fiyaskoyla neticelendi, Üniversite gençliğinin nefretle takip ettiği yürüyüşe ancak 100 e yakın kimse katıldı» biçiminde manşet çekmekle tarih ve millî vazifesini yapmış ve devrim tarafından mamlamış bulunmaktadır. Ve de buna benzer şeyler...

Öztürkçine'ye, sorduğu şeylerin somut örneklerini görebilmesi için dereceli bir gözlük verilmesine... (Parası halkın cebinden)

İsmet Paşa diyeyim ki,